

Κ. Σημίτη

Λ.Κανελλόπουλου Π.Παρασκευόπουλου Ρ.Σπυρόπουλου

Δ.Χαραλάμπη Δ. Χατζησωκράτη

Ο ρόλος των συνδικάτων σήμερα

Τα κείμενα που δημοσιεύονται αποτελούν εισηγήσεις στη δημόσια συζήτηση με θέμα : "ο ρόλος των συνδικάτων σήμερα", η οποία πραγματοποιήθηκε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο στις 21 Μαρτίου 1991. Ο Λ. Κανελλόπουλος είναι πρόεδρος της ΓΣΕΕ, ο Π. Παρασκευόπουλος πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, ο Ρ. Σπυρόπουλος και ο Δ. Χατζησωκράτης μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΓΣΕΕ και ο Δ. Χαραλάμπης καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Κ. Σημίτης : Ο ρόλος των συνδικάτων σήμερα

Λ. Κανελλόπουλος : Να ξεπεράσουμε το παραδοσιακό διενδινητισμό

Π. Παρασκευόπουλος : Ανασυγκρότηση και ανανέωση αναγκαίοι στόχοι

Ρ. Σπυρόπουλος : Τα συνδικάτα στο σταυροδρόμι των μεγάλων αποφάσεων

Δ. Χαραλάμπη : Η κρίση του συνδικαλισμού

Δ. Χατζησωκράτη : Το συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει ν'αλλάξει

Κώστα Σημίτη

Ο ρόλος των συνδικάτων σήμερα

Σημείο εκκίνησης του συνδικαλιστικού κινήματος ήταν η προσπάθεια του εργάτη να βελτιώσει τη διαπραγματευτική του θέση απέναντι στον κάτοχο των μέσων παραγωγής. Το συνδικάτο, η συλλογική οργάνωση των εργαζομένων του εξασφάλισε διαπραγματευτική δύναμη και την υπεράσπιση των οικονομικών και κοινωνικών του συμφερόντων απέναντι στο κράτος και στους κεφαλαιούχους. Το συνδικάτο είχε και έχει γι' αυτό ως επίκεντρο της δραστηριότητάς του τον εργαζόμενο, τα οικονομικά του αιτήματα, τις συνθήκες δουλειάς, τον κόσμο της εργασίας όπως διαμορφώνεται στον τόπο απασχόλησης. Σήμερα όμως σε μία κοινωνία, η οποία γίνεται καθημερινά πιο πολύπλοκη, το συνδικάτο δεν μπορεί να αρκестεί στην παραδοσιακή αντίληψη για τη δράση του. Σειρά από νέα φαινόμενα και κοινωνικές εξελίξεις επιβάλλουν να καθορίσει ένα νέο ρόλο.

- α. Η εργασία δεν έχει πιά την τυποποιημένη μορφή που είχε άλλοτε. Απαιτεί όλο και περισσότερες ικανότητες, γνώσεις, πρωτοβουλίες. Η μεταβολή αυτή οδηγεί σε διαφοροποιήσεις στις σχέσεις εργαζόμενου εργοδότη, σε διαφορετικές αντιλήψεις για τη δουλειά και τη συνδικαλιστική δραστηριότητα. Η απασχόληση στις υπηρεσίες επεκτείνεται, οι υπάλληλοι αυξάνονται. Η εργατική τάξη δεν έχει πια τη συγκρότηση που θέλει η θεωρία του εργατικού κινήματος. Ταυτόχρονα διαμορφώνονται νέες μορφές αμοιβών. Η ανταμοιβή συνδέεται με την παραγωγικότητα. Ο εργοδότης παρέχει κίνητρα ή συμμετοχή στο κέρδος της επιχείρησης ή ακόμη και μετοχές της εταιρείας στους εργαζόμενους. Η παλιά αρνητική στάση των συνδικάτων απέναντι σε ατομικοποιημένες ρυθμίσεις, σε διαφορετικές κατηγορίες αμοιβών, σε κίνητρα δεν συμβαδίζει πολλές φορές με τη ζωή.

Οι εργαζόμενοι με νέα συνείδηση για το ρόλο τους και τη συμβολή τους στην κερδοφόρα δραστηριότητα της επιχείρησης ζητούν συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων, αποφασιστική γνώμη στην οργάνωση του εργασιακού περιβάλλοντος, στα θέματα υγιεινής και ασφάλειας. Η συμμετοχή των εργαζομένων είναι για πολλούς συνδικαλιστές παγίδα, τρόπος για να προσδεθεί το εργατικό κίνημα στο άρμα του κεφαλαίου. Αλλά και πολλοί από εκείνους που την αποδέχονται δεν την θεωρούν πανάκεια και επισημαίνουν τον κίνδυνο σύγχισης των ευθυνών εργαζόμενου και εργοδότη.

Το πιο σημαντικό κεφάλαιο σε μιά επιχείρηση, που αξιοποιεί σύγχρονη τεχνολογία, είναι το ανθρώπινο δυναμικό της, οι ικανότητες που έχει για να πραγματοποιήσει και να αξιοποιήσει τεχνικά επιτεύγματα. Η κατάρτιση, η επιμόρφωση και η έρευνα αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία. Η εκπαίδευση των εργαζομένων είναι όμως για πολλούς συνδικαλιστές ακόμη πολυτελή επιδίωξη "ανθρωπιστικού χαρακτήρα".

- β. Πολλοί εργαζόμενοι δεν αισθάνονται ότι ανήκουν στην εργατική τάξη, ότι η μισθωτή εργασία είναι καθοριστική για τη μορφή της ζωής τους. Ίδως, για κείνους οι οποίοι έχουν ακόμη ρίζες στο χωριό, εκμεταλλεύονται αγροτική γή, για κείνους που με συγγενείς και φίλους συμμετέχουν σε μικροεπιχειρήσεις η ονομασία εργάτης δεν έχει το πολιτικό περιεχόμενο που της προσέδιδαν οι ιδρυτές του εργατικού κινήματος. Θεωρούν τους εαυτούς τους εκτελεστές διαφόρων πρόσκαιρων εργασιών ενταγμένων σε ένα συνολικό σχέδιο βελτίωσης των συνθηκών ζωής τους. Γι' αυτό και πολλές φορές δεν τους εκφράζει το συνδικαλιστικό κίνημα. Η συνδικαλιστική δράση τους είναι λίγο ως πολύ αδιάφορη.

Η βελτίωση του εισοδήματος τα τελευταία χρόνια, η κοινωνική κινητικότητα που χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία, οι

διαφοροποιήσεις στον τρόπο ζωής, οι αυξανόμενες δυνατότητες συμμετοχής στην πολιτική και κοινωνική ζωή έχουν αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι άνθρωποι να αποφασίζουν αυτόνομα για τον τρόπο που θα διαμορφώσουν τη ζωή τους και τη στάση τους στο χώρο της εργασίας. Η εξέλιξη τους παρέχει περιθώρια αποφάσεων που δεν είχαν πριν. Γι' αυτό και αποδέχονται όλο και λιγότερο τυποποιημένες στάσεις, όπως εκείνες που προκύπτουν από παραδοσιακές συμπεριφορές του συνδικαλιστικού κινήματος. Όλο και συχνότερα αμφισβητείται η συλλογική λογική των συνδικαλιστικών οργάνων από τις ατομικές επιλογές εκείνων που τους αφορούν.

- γ. Τα κρίσιμα προβλήματα της κοινωνίας μας δεν ανάγονται όλα στην αντιπαλότητα εργασίας - κεφαλαίου. Η αντίθεση αυτή δεν αποτελεί ικανοποιητικό μέσο κατανόησης θεμάτων όπως η οικολογία, η γυναικεία απελευθέρωση, η πρόσβαση στη γνώση και στη πληροφόρηση. Η κλασσική αντίθεση κεφαλαίου - εργασίας δεν επικεντρώνεται πιά μόνο στην ιδιοκτησία των παραδοσιακών μέσων παραγωγής. Οι σύγχρονοι συντελεστές παραγωγής όπως είναι η οργάνωση και τεχνολογία έχουν αποφασιστική σημασία για τον έλεγχο της οικονομικής εξουσίας.

Το εργατικό κίνημα όμως είναι ακόμη προσδεδεμένο σε μία απλοποιητική ανάλυση της πραγματικότητας όπου κυριαρχεί η αντίληψη του οικονομικού συμφέροντος ως του μόνου καθοριστικού παράγοντα για την οποιαδήποτε εξέλιξη. Αποτέλεσμα είναι να επικρατεί σε πολλά θέματα άγνοια και κοινωνική υποκρισία. Οι εργαζόμενοι θέλουν την προστασία του περιβάλλοντος αλλά σιωπούν στο θέμα του οικονομικού κόστους και στην αναγκαία συνεισφορά τους. Όλοι αποκηρύσσουν τις διακρίσεις ανάμεσα στα φύλα όσο δεν αμφισβητείται η προτεραιότητά τους στη δουλειά και οι καλύτερες αμοιβές τους. Πολλοί συνδικαλιστές είναι υπέρμαχοι της εισαγωγής νέας τεχνολογίας και νέων συστημάτων οργάνωσης αλλά δεν αποδέχονται ταυτόχρονα να παραχωρήσουν "κεκτημένα" ή να αποδεχθούν διαφορετικούς τρόπους εργασίας.

- δ. Το συνδικάτο δεν έχει πιά μόνο "αντίπαλο" τον εργοδότη. Πολλά από τα θέματα, που επιζητεί να επιλύσει ρυθμίζονται από το κράτος και αποτελούν συνέπειες γενικώτερων ρυθμίσεων. Γι' αυτό και πολλές κινητοποιήσεις έχουν διαφορετικό χαρακτήρα. Δεν στρέφονται παρά δευτερευόντως κατά του εργοδότη. Απευθύνονται στη κυβέρνηση. Μοχλός πίεσης αποτελεί τόσο η ζημιά που επιφέρεται με την απεργία στην οικονομία όσο και το πολιτικό κόστος που προκαλείται στους κυβερνώντες από τη δυσαρέσκεια του κοινού. Η εύκολη χρήση αυτής της τακτικής μπορεί να στρέψει την κοινωνία ή μεγάλα τμήματά της κατά των εργαζομένων. Τα δίκαια αιτήματα αγνοούνται. Η κοινωνική νομιμοποίηση της συνδικαλιστικής δραστηριότητας αποδυναμώνεται. Όμως ο συνδικαλισμός είναι στοιχείο της δημοκρατίας. Όταν η κοινωνία παίρνει αποστάσεις απέναντί του πρέπει να προβληματιστούμε.
- ε. Το συντεχνιακό φαινόμενο επεκτείνεται. Επιδίωξη των συνδικάτων πολλές φορές δεν αποτελούν γενικώτερες ρυθμίσεις αλλά ειδικές ρυθμίσεις προσαρμοσμένες στα συμφέροντα του κλάδου που όμως παραγνωρίζουν και συγκρούονται κατάφωρα με τις ανάγκες της κοινωνίας. Οι ιδιαίτερες αυτές ρυθμίσεις αποτελούν εμπόδια για μιά ορθολογική οργάνωση της πολιτείας. Ο συντεχνιασμός - όσο και αν καλύπτεται με το μανδύα διεκδίκησης του "δικαιού του εργαζόμενου" - αποτελεί στοιχείο συντήρησης και οπισθοδρόμησης. Η επέκτασή του αποδυναμώνει το συνδικαλιστικό κίνημα και επιτείνει την πολυδιάσπασή του. Μεταφέρει στη συνέχεια αυτή τη πολυδιάσπαση από το οργανωτικό επίπεδο στο επίπεδο της συνειδητοποίησης και της αντιμετώπισης των προβλημάτων. Το συντεχνιακό φαινόμενο αποκοινωνικοποιεί το συνδικαλιστικό κίνημα και του στερεί την πολιτική του διάσταση. Το καταδικάζει σε στρατηγική ήττα και όταν κερδίζει κάποιες καθημερινές μάχες.
- στ. Οι μισθοί και οι αμοιβές δεν αποτελούν σήμερα μόνο συνάρτηση της οικονομικής ευρωστίας μιάς επιχείρησης. Επηρεάζονται

άμεσα και από τα όσα συμβαίνουν στο σύνολο μιάς οικονομίας. Έντονος πληθωρισμός στενεύει τα πραγματικά περιθώρια χειρισμών του συνδικάτου όπως αντίθετα οικονομική σταθερότητα και αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του δίνουν τη δυνατότητα να είναι πιο διεκδικητικό. Το συνδικάτο χρειάζεται πρώτα απ'όλα να έχει γνώση της οικονομικής εξέλιξης. Αλλιώς ο λόγος του θα είναι αποκλειστικά ένας χωρίς επιχειρήματα αντίλογος στις εργοδοτικές θέσεις. Χρειάζεται επίσης να έχει την ικανότητα να εκπονεί λύσεις σε σχέση με την ανεργία, την αντιμετώπιση προβληματικών επιχειρήσεων, την ανασυγκρότηση βιομηχανικών κλάδων κ.λ.π. Το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ αποτελεί γι' αυτό ένα σημαντικό βήμα ώστε ο συνδικαλιστικός λόγος να ξεπεράσει τον μέχρι σήμερα παραδοσιακό του χαρακτήρα.

Αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό. Ο περιορισμός της διαπραγμάτευσης στην υπεράσπιση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων μπορεί όχι μόνο να εμποδίσει την διεύρυνση του κράτους πρόνοιας και του κοινωνικού μισθού αλλά ούτε είναι σίγουρο ότι πετυχαίνει και τη διασφάλιση του πραγματικού εισοδήματος. Ή και ακόμα όταν το πετυχαίνει, η αφαίρεση ή η ματαίωση άλλων συστατικών της ποιότητας ζωής και εργασίας μπορούν να αποδυναμώσουν την ωφέλεια από αυτή την ίδια τη διασφάλιση του πραγματικού εισοδήματος. Χρειάζεται μιά άλλη αντίληψη για τις διεκδικήσεις, μιά αντίληψη που δεν θα εκφράζει το τι ενδιαφέρει το εργατικό κίνημα ποσοτικοποιημένο σε δραχμικό μέγεθος αλλά μέσα και από αιτήματα που αφορούν μιά καλύτερη ποιότητα ζωής και τη διεύρυνση των δυνατοτήτων για ανάπτυξη της προσωπικότητας των εργαζομένων.

Ο συνδικαλιστικός λόγος πολύ συχνά παραπέμπει σε ένα μοντέλλο κοινωνίας και εργαζομένων που δύσκολα συναντά πιά κανείς στη σημερινή πραγματικότητα. Ο εργαζόμενος που η μόνη του προοπτική ήταν η εξαθλίωση μέσα από την εκμετάλλευση της καπιταλιστικής τάξης και η μόνη του ελπίδα η αλληλεγγύη

και η προστασία του συνδικάτου δεν αποτελεί σήμερα τον κανόνα. Εκμετάλλευση υπάρχει σε πολύ μεγάλη κλίμακα. Αλλά πολύ μεγαλύτερη στην αγορά, με τη διαφήμιση, με την αξιοποίηση ολιγοπωλίων, με τον έλεγχο της ποιότητας, παρά στο εργοστάσιο.

Ένας συνδικαλιστικός λόγος που καλλιεργεί μόνο την αντιπαράθεση δεν πείθει την πλειοψηφία των εργαζομένων. Αλλά και σε όσους πείθει δημιουργεί την ψυχολογία της διαρκούς απειλής, της απλούστευσης των προβλημάτων, της διαρκούς πόλωσης απέναντι σ'όλους τους άλλους. Ένας τέτοιος λόγος δεν είναι λόγος αγωνιστικής ελπίδας αλλά λόγος αγωνιστικής απόγνωσης. Και γι'αυτό οδηγεί στην αποστασιοποίηση, στην αδιαφορία, στην ιδιώτευση.

- ζ. Στην Ελλάδα το συνδικαλιστικό κίνημα έχει μιά ιδιαίτερη σχέση με το κράτος, που οφείλεται στον τρόπο ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας.

Η οικονομία μας - μετά την καθυστερημένη και αποσπασματική προσπάθεια εκβιομηχάνισης της δεκαετίας του '60 - διαγράφει μιά πορεία διαδοχικών εξισορροπήσεων σε χαμηλότερα κάθε φορά επίπεδα και συνεχούς υποβάθμισης στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Παρά τη διατήρηση του κόστους εργασίας, σε απaráδεκτα χαμηλά επίπεδα οι ρυθμοί συσσώρευσης παραμένουν ανεπαρκείς. Η ανεργία, η υποαπασχόληση και η χαμηλή αμοιβή παραμένουν κεντρικό πρόβλημα. Η εκπαίδευση δεν προετοιμάζει πολίτες αλλά ούτε και εργαζόμενους. Η κατάρτιση και η επιμόρφωση και ως λειτουργίες και ως θεσμοί δεν ανταποκρίνονται ούτε στις ανάγκες των εργαζομένων ούτε της οικονομίας.

Η συντηρητική παράταξη έχοντας αναγκαστεί να παραχωρήσει - κυρίως στο θεσμικό επίπεδο - ζωτικό χώρο στον συνδικαλισμό, προσπάθησε από τη μιά να περιορίσει τις δραστηριότητες του συνδικαλιστικού κινήματος με ένα πλέγμα νομικών κανόνων και από την άλλη να ελέγξει με οικονομικές παροχές προς τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και θεσμικές παροχές προς τα συνδικαλιστικά στελέχη. Το σύστημα αυτό ποδηγέτησης δημιούργησε

ένα συνδικαλιστικό κίνημα με ελάχιστη αυτονομία που εντάσσονταν στα πλαίσια των πελατειακών πολιτικών σχέσεων.

Η πολιτική αυτή δεν πέτυχε πάντα τους περιστασιακούς και συγκυριακούς της στόχους ή τους ικανοποιούσε με διαφορετικούς κάθε φορά βαθμούς. Ο στόχος τον οποίο - δυστυχώς - πέτυχε απόλυτα ήταν ο διαρθρωτικός στόχος της πολυδιάσπασης του συνδικαλιστικού κινήματος και του περιορισμού του στο πεδίο των συντεχνιακών διεκδικήσεων.

Το σύστημα αυτό ποδηγέτησης υπάρχει ακόμη και επηρεάζει ακόμη τη στάση των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Δεν συμβιβάζεται όμως με ελεύθερο συνδικαλισμό.

- η. Γνώρισμα του συνδικαλισμού στην Ελλάδα είναι η σχέση του με την πολιτική εξουσία και πιο συγκεκριμένα τα κόμματα. Το ερώτημα είναι αν η σχέση όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα συντείνει στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος.

Ο συνδικαλισμός δεν μπορεί να είναι μέσο κομματικής δράσης και κομματικής αντιπαράθεσης στο χώρο δουλειάς και στην οικονομική ζωή. Το συνδικάτο δεν μπορεί να είναι εντεταλμένο όργανο του κόμματος, δηλαδή μιάς άλλης πηγής εξουσίας, μιάς άλλης συγκρότησης κοινωνικών δυνάμεων.

Η σχέση εντολέα - εντολοδόχου, όπου υπάρχει, γεννά αναπόφευκτα αντίστοιχα αιτήματα ανταλλαγμάτων. Στο δημόσιο τομέα όπου εργοδότης είναι η εκάστοτε πολιτική εξουσία τα ανταλλάγματα με μορφή ειδικών ρυθμίσεων έρχονται συχνά σε ευθεία σύγκρουση άλλοτε με κριτήρια αξιοκρατίας, άλλοτε με κριτήρια χρηστής διοίκησης. Οι διαδικασίες αυτές γεννούν αμφίδρομες πελατειακές εξαρτήσεις μεταξύ στελεχών των κομμάτων και συνδικαλιστικών στελεχών. Οι μεν στηρίζουν τους δε και αντίστροφα για να νεμηθούν την εξουσία. Όμως στοιχείο της δημοκρατίας είναι η ύπαρξη περισσότερων πόλων εξουσίας που αλληλοελέγχονται και αποτελούν ο ένας αντίβαρο του άλλου, η αυτο-

νομία της κοινωνίας απέναντι στο κράτος. Ο φαύλος κύκλος της κηδεμονίας του συνδικαλισμού ή της κηδεμονίας των κομμάτων από τους συνδικαλιστές αντιστρατεύεται τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Η εξέλιξη στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού πρέπει να αποτελεί δίδαγμα. Για το Λένιν το κόμμα αποτελείτο από συνειδητοποιημένα και εκπαιδευμένα στελέχη που είχαν υπόψη τους τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της εργατικής τάξης και όχι από ετερόκλητα στοιχεία που απέβλεπαν μόνο στις μεταρρυθμίσεις του σήμερα. Το κόμμα έπρεπε λοιπόν να επιδιώκει με κάθε τρόπο να αποκτήσει τον καθοδηγητικό ρόλο στα συνδικάτα. Τα συνδικάτα για τη λενινιστική θεωρία ήταν εκτελεστικά όργανα κυριαρχούμενα από το κόμμα, ήταν "ιμάντες μεταφοράς" της πολιτικής των ηγετών του κόμματος.

Στο πνεύμα της λενινιστικής θεωρίας το κομμουνιστικό κόμμα κατάργησε τις αυτόνομες εκπροσωπήσεις κοινωνικών ομάδων και τάξεων με τον ισχυρισμό ότι μόνο κόμμα και κράτος αποτελούν τους νομιμοποιημένους εκπροσώπους όλου του πληθυσμού. Κατάργησε έτσι και όλες τις κοινωνικές διαδικασίες στα πλαίσια των οποίων υπάρχουν αιτήματα είναι δυνατόν να εκφραστούν, να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και να λυθούν συμβιβαστικά. Η πολιτική πρωτοβουλία περιήλθε ολοκληρωτικά στο κόμμα και στο κράτος. Η "κοινωνία των πολιτών", τα μη οργανωμένα στον κομματικο-κρατικό μηχανισμό άτομα και οι συλλογικές εκπροσωπήσεις τους αποκλείστηκαν από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η πάγια αντίδραση στη μονοπώληση της εξουσίας είναι είτε η ολοκληρωτική αδιαφορία όσων δεν έχουν δυνατότητα συμμετοχής είτε η καθολική αμφισβήτηση του συστήματος. Και τα δύο φαινόμενα πήραν τόσο έντονες διαστάσεις που παράλυσαν το σύστημα

- θ. Το συνδικαλιστικό κίνημα δεν μπορεί να προασπίσει τα συμφέροντα των εργαζομένων εάν δεν προσαρμόσει τις κατευθύνσεις και τις λειτουργίες του στη σημερινή δομή της κοινωνίας, στη δια-

μορφούμενη λειτουργία της διεθνούς οικονομίας και στη διάταξη των δυνάμεων και των κέντρων λήψης των αποφάσεων του ταξικού αντιπάλου ή κοινωνικού εταίρου, του κεφαλαίου. Το εργατικό κίνημα παραμένει περιχαρακωμένο και συγκεντρωτικά οργανωμένο στο εθνικό επίπεδο. Δεν έχει ακόμη αντιληφθεί πως τα κέντρα λήψης αποφάσεων του κεφαλαίου είναι πλέον και θεσμικά τοποθετημένα σε υπερεθνικό επίπεδο. Δεν υποψιάζεται εάν τον δυναμισμό που θα του προσδώσει η αποκέντρωση της δομής και η μεταφορά της έμφασης στα περιφερειακά οργανωτικά επίπεδα. Δεν έχει συνειδητοποιήσει πως οι εξελίξεις προσδιορίζονται αποφασιστικά και από την διασύνδεση και επικοινωνία των διεθνικών με τα περιφερειακά κέντρα με παράλληλη μείωση της δύναμης και της σημασίας των εθνικών. Πιο σημαντικό όμως είναι το γεγονός πως το εργατικό κίνημα, και ιδιαίτερα το ελληνικό, δεν έχει προσαρμοστεί στην ιδέα πως είναι όλο και πιο δύσκολο να ασκηθεί μία πραγματικά προοδευτική πολιτική σε εθνική κλίμακα.

Σήμερα οι εξελίξεις είναι ραγδαίες. Μοιάζει να μην είναι πια μακριά η στιγμή που θα υπάρχουν ενιαία ευρωπαϊκά πολιτικά προγράμματα, μία Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ένα ευρωπαϊκό νόμισμα. Και από τις προοδευτικές ευρωπαϊκές δυνάμεις εξαρτάται το εάν θα υπάρξει και ουσιαστικό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Τότε όσα συνδικαλιστικά κινήματα παραμένουν περιχαρακωμένα στα εθνικά τους σύνορα δεν θα έχουν καμιά δυνατότητα παρέμβασης. Αλλά "τότε" θα είναι αργά για να αποκτήσουν την ευρωπαϊκή τους διάσταση. Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση θα έχει συντελεστεί ερήμην τους. Η Κοινωνική Χάρτα των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εργαζομένων, που αποτελεί μία σημαντική νίκη των δυνάμεων της εργασίας ενάντια στις πολιτικές δυνάμεις της συντήρησης και του νεοφιλελευθερισμού, θα έχει μείνει γι' αυτό κενό γράμμα που θα είναι αδύνατον να προασπίσει τα ειδικά συμφέροντα των εργαζομένων

της χώρας. Παράλληλα, θα έχουν χαθεί και οι - όχι μόνο χρηματοδοτικές - ευκαιρίες που παρέχουν τα προγράμματα δράσης της Επιτροπής των Ε.Κ. για την προσαρμογή των εργαζομένων και των συνδικάτων στους στομείς της απασχόλησης, των εργασιακών σχέσεων, των κοινωνικών υποθέσεων και της κατάρτισης.

Σήμερα το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα βρίσκεται σε κρίση. Κρίση που στοιχειοθετείται από την απομαζικοποίησή του και από την μείωση της κοινωνικής του αξιοπιστίας και νομιμοποίησης. Κρίση που οφείλεται στον τρόπο λειτουργίας του, στον υψηλό βαθμό κομματικοποίησης του και στον συντεχνιακό χαρακτήρα πολλών εκδηλώσεών του. Κρίση που το έχει οδηγήσει σε ενδοστρέφεια, με αποτέλεσμα να παραμένει σχεδόν "ανυποψίαστο" για τις διεθνείς εξελίξεις, να μη συμμετέχει αλλά και να μην αφουγκράζεται τους διεθνείς προβληματισμούς για το νέο ρόλο που έχει ο ίδιος ο συνδικαλισμός να παίζει στη σύγχρονη κοινωνία. Κρίση που επιτείνεται από την παγκόσμια ιδεολογική αμφισβήτηση.

Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να υπερβεί αυτή την κρίση. Και καλείται να το κάνει κάτω από αντίξοες συνθήκες. Συνθήκες που καθορίζονται από την ευρύτερη και βαθύτατη κρίση της κοινωνίας και της οικονομίας μας. Συνθήκες που επιδεινώνονται από την επίθεση που δέχεται ο κόσμος της εργασίας από την νεοφιλελεύθερη αντίληψη της κυβέρνησης αλλά και από την αδυναμία της να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της χώρας.

Πρέπει να σπάσει ο φαύλος κύκλος της κομματικοποίησης και του συντεχνιασμού. Την ευθύνη φέρουν τα πολιτικά κόμματα και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Τα πρώτα δεν αρκεί να τηρήσουν κριτική στάση απέναντι στα συντεχνιακά αιτήματα και να αποκαλύπτουν την ιδιο-

τέλεια και την αντικοινωνικότητα των συντεχνιακών κινητοποιήσεων. Μιά τέτοια στάση τους θα είναι υποκριτική όσο δεν σέβονται την αυτοτέλεια του συνδικαλιστικού κινήματος και την παραβιάζουν με την πρακτική τους.

Τα συνδικάτα πρέπει να αποκτήσουν δομή και λειτουργία που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις πραγματικότητες του σήμερα. Τα συνδικάτα πρέπει να συνειδητοποιήσουν πως μπορούν και πρέπει να παίξουν αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση μιάς πιο δημοκρατικής και κοινωνικά πιο δίκαιης κοινωνίας. Η αποστολή τους δεν μπορεί να περιορίζεται στην υπεράσπιση των βραχυπρόθεσμων αιτημάτων των εργαζομένων. Πρέπει να διατυπώσουν και να προωθήσουν μιά δική τους πολιτική για τη συνολική ανάπτυξη του τόπου καθώς και για την παραγωγή και τη δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου. Έχουν ευθύνη να συμβάλουν στον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας.

Διαφορετικά η πορεία τους θα είναι μιά πορεία φθίνουσας κοινωνικής απήχησης, μιά πορεία περιθωριοποίησης. Θα καταλήξουν να αποτελούν μιά ομάδα εκπροσώπησης συμφερόντων, όπως υπάρχουν πολλές άλλες των ενοικιαστών, των καταναλωτών, των συνταξιούχων κ.λ.π.

Χαρακτηριστικά τους θα είναι ο συντεχνιασμός, η συναλλαγή, με την εργοδοσία σε περιορισμένες αγορές εργασίας, ή ένταξή τους στο πελατειακό σύστημα για να εξασφαλίσουν την συνεργασία των κομμάτων.

Πολλοί στο συνδικαλιστικό κίνημα εμμένουν σε παραδοσιακές στάσεις. Η αντίδραση στην υπογραφή της συλλογικής σύμβασης μεταξύ ΓΣΕΕ και ΣΕΒ είναι χαρακτηριστική μιάς νοοτροπίας,

η οποία θεωρεί τις όποιες συμφωνίες με τον ταξικό αντίπαλο ως συμβιβασμό. Το ζήτημα δεν είναι σύγκρουση ή συναίνεση αλλά ποιός αγώνας για ποιά προοπτική.

Το συνδικάτο μεσολαβεί. Με το να μεσολαβεί τροποποιεί όμως και επηρεάζει την πορεία της κοινωνικής εξέλιξης. Η δράση του δεν είναι συντηρητική, αλλά αντίθετα συντείνει στη διαμόρφωση όλο και νέων προϋποθέσεων για να περιορίσουν οι εργαζόμενοι την εκμετάλλευση και να ελέγξουν τους όρους και τις συνθήκες δουλειάς τους. Οι συλλογικές συμβάσεις, η εβδομάδα των 42 ωρών δουλειάς, οι άδειες με αποδοχές, η αποζημίωση σε περίπτωση απόλυσης είναι κατακτήσεις που κερδήθηκαν με αγώνα, ενίσχυσαν την οικονομική και πολιτική θέση των εργαζομένων και δημιούργησαν τις συνθήκες για παρά πέρα βελτιώσεις των όρων δουλειάς. Δεν είναι τακτικοί ελιγμοί της αστικής τάξης για τη συντήρηση του συστήματος, τους οποίους κάποιοι "υποχωρητικοί" συνδικαλιστές αποδέχτηκαν. Ουσιαστικές κατακτήσεις δεν είναι, όπως πιστεύουν μερικοί, μόνο εκείνες τις οποίες δεν ξεπερνά το σύστημα και καταρρέει. Ουσιαστικές κατακτήσεις, είναι προπαντός εκείνες που υπηρετούν μια πολιτική μεταρρύθμισης της κοινωνίας δηλαδή συμβάλουν στη συνεχή βελτίωση των συνθηκών ζωής των εργαζομένων και αποτελούν συγχρόνως στοιχείο του εκσυγχρονισμού της κοινωνίας.

Η ελληνική κοινωνία πάσχει από την έλλειψη αυτονομίας απέναντι στο κράτος και στα κόμματα, τη συνεχή απώλεια παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας, τη συντεχνιακή λογική που παραβλέπει την επίπτωση της εξέλιξης των μακροοικονομικών μεγεθών στο εισόδημα των εργαζομένων. Κάθε κίνηση που χαρίζει αυτονομία στο ποδηγετούμενο από τα κόμματα και το κράτος συνδικαλιστικό κίνημα συντελεί στη βελτίωση των γενικότερων όρων απασχόλησης υπηρετεί μιά πολιτική μεταρρύθμισης και είναι θετικό γεγονός.

Το συνδικαλιστικό κίνημα δεν μπορεί να υπακούει αποκλειστικά σε μία "αντιπαραθετική λογική". Οφείλει να ακολουθεί και μία "διαλογική λογική" αν θέλει να επηρεάσει την κοινωνική εξέλιξη στην κατεύθυνση ενός κοινωνικού κράτους. Διαλογικός συνδικαλισμός δεν σημαίνει ούτε συνδιαλλαγή ούτε διαλλακτικότητα. Σημαίνει ότι η θέση που θα υποστηρίξει το συνδικαλιστικό κίνημα δεν προδικάζεται αυτομάτως από τα συμφέροντα που έρχονται σε σύγκρουση ή από παραδοσιακούς κανόνες συμπεριφοράς, από την αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας και από την αντίληψη ότι η απεργία είναι το μόνο αποτελεσματικό όπλο δράσης. Σημαίνει ότι η θέση προκύπτει από ανάλυση και εκτίμηση της γενικότερης σημασίας ενός αιτήματος, από διάλογο με επιχειρήματα και επιστημονική τεκμηρίωση, από προσπάθεια για κοινωνική στήριξη του συνδικαλιστικού αγώνα. Η "διαλογική διαδικασία" εξασφαλίζει ώστε τα διαφορετικά και πολλές φορές αντιτιθέμενα συμφέροντα στο τόπο δουλειάς, οι διαφορετικές επιδιώξεις σε σχέση με το εισόδημα, το ωράριο, τη συνταξιοδότηση, οι διάφορες αντιλήψεις για τον τρόπο ζωής, αλλά και το συμφέρον της ολότητας όπως για την προστασία του περιβάλλοντος να αποτελέσουν αντικείμενο μιάς κοινά αποδεκτής συνδικαλιστικής πολιτικής.

Οι στάσεις εργασίας της ΓΣΕΕ με αφορμή τις ιδιωτικοποιήσεις και η αντίδραση της κυβέρνησης επανέφεραν στην επικαιρότητα το ερώτημα αν είναι δυνατή και σπόπιμη η διάκριση μεταξύ οικονομικών και πολιτικών κινητοποιήσεων. Ο διαχωρισμός σε πολιτική και συνδικαλιστική δραστηριότητα αποτελεί το πιο συνηθισμένο επίχειρημα της συντηρητικής παράταξης για να περιορίσει τις συνδικαλιστικές δραστηριότητες. Νόμιμες είναι γι' αυτήν μόνο οι στενά οικονομικές διεκδικήσεις. Παράνομο και εξωσυνδικαλιστικό είναι κάθε πολιτικό αίτημα, το αίτημα που δεν μπορεί να ικανοποιηθεί από τον ίδιο τον εργοδότη αλλά απευθύνεται έστω και έμμεσα στην κρατική εξουσία.

Οι ταξικές και κοινωνικές αντιπαραθέσεις εκδηλώνονται σε διάφορους τομείς, στους χώρους δουλειάς, στους πολιτικούς θεσμούς, στην πολιτιστική ζωή. Απαιτούν γι' αυτό διάφορες μορφές διοργάνωσης και έκφρασης. Απαιτούν τόσο τα συνδικάτα όσο και τα πολιτικά κόμματα, τόσο τους διεκδικητικούς όσο και τους με τη στενή έννοια πολιτικούς αγώνες. Αλλά η ύπαρξη διαφόρων μορφών δραστηριοτήτων για τη μεταβολή των συνθηκών ζωής δεν σημαίνει, ότι η κοινωνική αντιπαραθέση μπορεί να υπαχθεί σε αυστηρά καθορισμένες κατηγορίες. Κάθε κοινωνική δραστηριότητα μέσα από το πλήθος των αιτίων και των επιπτώσεων της είναι τόσο πολύπλοκα συνδεδεμένη με όλες τις άλλες ώστε η απομόνωσή της και η κατάταξή της σε μία και μόνη κατηγορία π.χ. συνδικαλιστική ή πολιτική είναι αντίθετη με την κοινωνική πραγματικότητα. Ξεκάθαρη διάκριση μεταξύ μη πολιτικής και πολιτικής δραστηριότητας των εργατικών ενώσεων δεν υπάρχει. Κάθε αγώνας είναι ταυτόχρονα διεκδικητικός και πολιτικός. Και ο στενός οικονομικός για την αύξηση των μισθών μπορεί να έχει έντονο πολιτικό χρώμα, όταν π.χ. στρέφεται κατά των επιπτώσεων της κυβερνητικής πολιτικής εισοδημάτων. Και ο κατά την άποψη της εργοδοσίας πολιτικός, όπως η απεργία κατά της κυβερνητικής πολιτικής απασχόλησης, είναι διεκδικητικός, αφού αποσκοπεί τη μείωση της ανεργίας άρα τη βελτίωση της θέσης των εργαζομένων.

Ένα συνδικάτο άλλωστε δεν μπορεί παρά να εργάζεται και πολιτικά. Το συνδικάτο που δέχεται την ύπαρξη ταξικών διακρίσεων κοινωνικών ανισοτήτων, μηχανισμών κοινωνικής εκμετάλλευσης πρέπει να επιδιώξει να άρει τους λόγους που προκαλούν τα φαινόμενα που μάχεται. Πρέπει να εργασθεί και για την μεταβολή των κοινωνικών δομών. Το ότι ο τρόπος λειτουργίας του στο σύστημα του επιβάλλει περιορισμούς δεν αποκλείει την κινητοποίηση για νέες μορφές οργάνωσης της κοινωνίας. Το συνδικάτο πρέπει να είναι σχολείο για την συνειδητοποίηση των κοινωνικών προβλημάτων, εκφραστής των επιδιώξεων των εργαζομένων στο χώρο της παραγωγής, εργαστήριο για την προώθηση του κοινωνικού κράτους. Μόνο έτσι θα ενισχύσει απέναντι στην

καταθλιπτική εξουσία του σύγχρονου κράτους και στον συγκεντρωτισμό των πολιτικών διαδικασιών την αυτονομία των κοινωνικών οργανώσεων, τη συμμετοχή των πολιτών, θα συντείνει σε μία δημοκρατικότερη διοργάνωση της πολιτείας.

Η συνδικαλιστική δραστηριότητα είναι κατ'εξοχήν συνυφασμένη με το σύστημα οργάνωσης της οικονομίας. Το συνδικάτο γέννημα του καπιταλισμού διαμορφώνει τις δομές και τη δραστηριότητά του σε συνάρτηση με την εξέλιξη του καπιταλισμού. Η σχέση του είναι σχέση αλληλοεπηρεασμού, σχέση διαλεκτική. Αλλά το συνδικάτο δεν είναι μόνο συνδεδεμένο με τον καπιταλισμό. Είναι απόρροια ενός τρόπου οργάνωσης της εργασίας, του ατομικοποιημένου εργάτη, της εξαρτημένης εργασίας, του καταμερισμού και εξειδίκευσής της. Είναι συνέπεια του γεγονότος ότι στη σύγχρονη κοινωνία η υπεράσπιση του ατομικού και συλλογικού συμφέροντος των εργαζομένων απαιτούν γνώσεις, οργάνωση, κινητοποιήσεις, επικοινωνιακούς μηχανισμούς που ξεπερνούν τις δυνατότητές του ατόμου. Το συνδικάτο παραμένει γι'αυτό και σήμερα σε μία τεχνολογικά προηγμένη οικονομικά αναπτυγμένη και πολύπλοκα δομημένη κοινωνία αναγκαίος θεσμός που μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στη δημοκρατία και στην κοινωνική δικαιοσύνη. Αρκεί με την ιδεολογία του και τις πρακτικές του να συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό, στη δημιουργία του κοινωνικού κράτους, σε μία διαφορετική οργάνωση της κοινωνίας.

Λάμπρος Κανελλόπουλος

Να ξεπεράσουμε τον παραδοσιακό διεκδικητισμό

Οι εκτιμήσεις και οι θέσεις για το συνδικαλιστικό κίνημα διατυπώνονται σε μιά συγκυρία που το ελληνικό σύγχρονο συνδικάτο βρίσκεται στο επίκεντρο μιάς ενορχηστρωμένης επίθεσης, υπονόμευσης από την κεντρική πολιτική εξουσία, Μιάς επίθεσης που έχει σαν στόχο να το περιθωριοποιήσει, να το ουδετεροποιήσει και ασφαλώς να το καταστήσει αφερέγγυο σήμερα με τις εντάσεις και τις εξελίξεις που πυροδοτεί η συγκεκριμένη οικονομική και κοινωνική πολιτική.

Το ερώτημα στο οποίο καλείται να απαντήσει αυτή η συζήτηση σχετικά με το ρόλο των συνδικάτων αποτελεί ένα σημαντικό κρίκο μιας αλυσίδας αντίστοιχων ερωτημάτων. Ποιό ρόλο διαδραματίζουν ή οφείλουν να διαδραματίσουν γενικότερα οι θεσμοί κοινωνικής έκφρασης και αντιπροσώπευσης, όπως είναι τα κοινωνικά κινήματα, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και το πολιτικά κόμματα.

Ποιό ρόλο διαδραματίζουν θεσμοί πολιτικής εξουσίας όπως είναι το κράτος ή οικονομικής εξουσίας όπως είναι οι διοικήσεις των επιχειρήσεων. Ποιός είναι ο ρόλος των νέων τεχνολογιών, των νέων τεχνικών εργασίας και του ανθρώπινου παράγοντα στην παραγωγή. Ποιός είναι ο ρόλος της ελληνικής οικονομίας στον ευρωπαϊκό καταμερισμό εργασίας αλλά και στον διεθνή οικονομικό ανταγωνισμό.

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε και άλλα ερωτήματα, εξίσου σημαντικά και ενδιαφέροντα που συνιστούν επίσης σημαντικούς κρίκους στην αλυσίδα ανάλυσης και ερμηνείας του σημερινού ρόλου των συνδικάτων. Για παράδειγμα, ποιός είναι ο ρόλος του μισθού και του ημερομισθίου στο οικογενειακό επίδομα ή ακόμα ερωτήσεις του τύπου ποιό ρόλο διαδραματίζουν τα μαζικά μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας

στη διαμόρφωση της άποψης του εργαζόμενου και στον επηρεασμό των διαθέσεων απέναντι στον εργοδότη, το συνδικάτο και τη δουλειά του.

Είναι φανερό από αυτό και μόνο το σύντομο κατάλογο ερωτημάτων, πόσο λίγο μας βοηθάει στη διερεύνησή τους το επίπεδο ανάπτυξης των κοινωνικών επιστημών στην πατρίδα μας.

Με δεδομένη λοιπόν την απουσία μιάς τέτοιας συμπαράστασης θα προσπαθήσω να μεταφέρω όσο μπορώ πιο συγκεκριμένα τους προβληματισμούς, τις σκέψεις και τα συναισθήματα που έχουν αναπτυχθεί το τελευταίο διάστημα μέσα στις γραμμές του συνδικαλιστικού κινήματος.

Πιστεύω ότι βρισκόμαστε σε ένα πολύ κρίσιμο σταυροδρόμι, σε ένα ακραίο οριακό σημείο θα το χαρακτηρίζα. Από τη εποχή του Αβραάμ Μπεναρόγια το συνδικαλιστικό κίνημα προχωρεί σε μιά πορεία τρικυμιάδη, και παρά τις κρατικές παρεμβάσεις και τον κομματικό πατερναλισμό η προσφορά του στις κοινωνικές κατακτήσεις και στη βελτίωση του βιοτικού μας επιπέδου είναι αναμφισβήτητη.

Φτάνουμε όμως στο τέλος του 20ου αιώνα με το ελληνικό εργατικό κίνημα ανολοκλήρωτο, ακρωτηριασμένο, με αφυδατωμένη την κοινωνική του δυναμική και αλλοιωμένη την ταξική του φυσιογνωμία, με περιχαρακωμένη την κοινωνική του αποτελεσματικότητα.

Υπάρχουν κάποιοι στις γραμμές μας που αντιλαμβάνονται την εξέλιξη του συνδικαλιστικού κινήματος σαν μιά γραμμική ανοδική ευθύγράμμη εξέλιξη, που σταδιακά συσσωρεύει κατακτήσεις οικονομικές, θεσμικές, πολιτικές και κοινωνικές. Αυτή η πορεία θεωρείται ιστορικά προδιαγραμμένη και ότι ανακόπτεται προσωρινά μόνο σε περιορισμένες χρονικά περιόδους, όταν συνήθως οι δυνάμεις του κεφαλαίου

βρίσκονται στην αντεπίθεση και το εργατικό κίνημα χρειάζεται μια φάση ανασυγκρότησης και ανασύνταξης των δυνάμεών του.

Αυτή η μέθοδος προσέγγισης της εξέλιξης και της δυναμικής του συνδικαλιστικού κινήματος ξεχνά ότι οι κοινωνικές, θεσμικές και οικονομικές κατακτήσεις είναι σφραγισμένες από τη γενικότερη μορφολογία, το πρότυπο ανάπτυξης, τα συγκεκριμένα δομικά χαρακτηριστικά του συστήματος σε κάθε μία ιστορική περίοδο που αυτό δραστηριοποιείται.

Το σημερινό ρόλο του συνδικαλιστικού κινήματος πρέπει να τον προσδιορίσουμε με βάση τα σημερινά προβλήματα, τα σημερινά χαρακτηριστικά της κρίσης, τα συνολικά στοιχεία που πιθανόν προδιαγράφουν μία πορεία εξόδου από αυτή την κρίση.

Είμαι βέβαια πεισμένος ότι δεν μπορούμε να μιλάμε ή να μαχόμαστε σήμερα για την ανάγκη ενός ουσιαστικού και ριζικού δημοκρατικού εκσυγχρονισμού των δομών της ελληνικής οικονομίας, των κοινωνικών και παραγωγικών δομών του τόπου χωρίς να προηγηθεί ο εκσυγχρονισμός του ίδιου του συνδικαλιστικού κινήματος.

Δεν πρέπει να τρέφει κανένας μέσα σε όλο το συνδικαλιστικό κίνημα αυταπάτες ότι μπορούμε να παρέμβουμε και να δώσουμε εκείνη την προοπτική για την αντιμετώπιση της κρίσης και της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας με τη σημερινή λειτουργική, θεσμική πραγματικότητα που καθορίζει τη δράση του ελληνικού συνδικάτου.

Στο τελευταίο 25ο συνέδριο της ΓΣΕΕ έκανε ένα πρώτο μεγάλο βήμα για την οργανωτική του ανασυγκρότηση και την οικονομική του αυτοδυναμία, αλλά η ανασυγκρότηση, η αναμόρφωση και ο εκσυγχρονισμός δεν μπορεί να είναι μόνο οργανωτικού χαρακτήρα. Πρέπει να είναι και εκσυγχρονισμός συνδικαλιστικής σκέψης του συνδικαλιστικού λόγου αλλά και του κοινωνικού του ρόλου.

Πρέπει να σταματήσει αυτό που καθόριζε τη συνδικαλιστική φιλοσοφία μέχρι σήμερα ή αν θέλετε μέχρι τέλος ή την αρχή της περασμένης δεκαετίας. Ότι υπάρχουν λύσεις έτοιμες και αυταπόδεικτες για όλα τα προβλήματα, λύσεις που δεν εισακούγονται από τις κυβερνήσεις και νομοτελειανά δεν αποδέχεται ο ταξικός αντίπαλος.

Πρέπει να αξιοποιήσουμε τα περιθώρια και τις δυνατότητες του κοινωνικού διαλόγου σήμερα. Θεωρώ ότι σήμερα το σύγχρονο ελληνικό συνδικάτο έχει κάνει μεγάλα άλματα, μεγάλα βήματα σ' αυτή την κατεύθυνση και όχι χωρίς κόστος και όχι χωρίς προσωπικό κόστος.

Τα μέλη της ηγεσίας της ΓΣΕΕ έχουν αναλάβει μεγάλες προσωπικές ευθύνες, μεγάλα προσωπικά κόστη για να προωθήσουν ριζοσπαστικές τομές τόσο στην εσωτερική του λειτουργία όσο και στη συνδικαλιστική του έκφραση και στο συνδικαλιστικό του λόγο.

Η γενική αποφυγή της διαπραγμάτευσης ή της συνεργασίας στο όνομα της ταξικής καθαρότητας δεν προσφέρει κατά την άποψή μου τίποτα. Ο καλύτερος τρόπος για να υπερασπιστούμε τα ταξικά συμφέροντα των εργαζομένων είναι ο σαφής και εξειδικευμένος προσδιορισμός του τι επιδιώκει το συνδικαλιστικό κίνημα σε κάθε στιγμή και με τι συγκεκριμένη διαδικασία διαπραγμάτευσης έχει να κάνει,

Ας μη ξεχνάμε ότι ο εργοδότης θα αισθάνεται στο εξής όλο και πιο έντονα το δίλημμα ή να θεωρήσει την εργασία σαν οποιοδήποτε παραγωγικό συντελεστή που τον νοικιάζει στην ελεύθερη τιμή της αγοράς, οπότε δεν μπορεί να περιμένει από αυτό πρωτοβουλία, ποιότητα δουλειάς και ενεργή συμμετοχή στους στόχους της επιχείρησης και της παραγωγής ή θα πρέπει να αναγνωρίσει τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα, το βάρος της πρακτικής γνώσης του εργαζόμενου και να τον αναβαπτίσει, τόσο από την άποψη της σταθερότητας

της απασχόλησης συνθηκών εργασίας και αμοιβών, όσο και από την άποψη της συμμετοχής στις αποφάσεις που αφορούν την εργασία.

Η ταχύτητα της διεθνοποίησης της οικονομίας, οι σημαντικές αλλαγές στις τεχνικές παραγωγής, στις μορφές οργάνωσης της εργασίας, στην ποιότητα και τη μορφολογία των προϊόντων και στα δίκτυα διακίνησής τους, η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς και οι επιπτώσεις που θα έχει στον εθνικό καταμερισμό εργασίας κάνει επιτακτική την ανάγκη εκσυγχρονισμών σε όλα τα επίπεδα.

Η κρίσιμη επιλογή σήμερα δεν είναι πλέον αν θα δεχτούμε ή όχι τον εκσυγχρονισμό, αλλά κατά πόσο αυτός ο εκσυγχρονισμός θα οδηγεί σε μιά κοινωνία δημοκρατική, συμμετοχική, σε μιά κοινωνία σοσιαλιστική. Ο εκσυγχρονισμός όμως δεν θα είναι έτσι απλά ένα ζήτημα συμφώνου ανάμεσα στο κράτος, τα συνδικάτα και στην εργοδοσία.

Είναι και προϋποθέτει ένα ζήτημα ταξικών συγκρούσεων. Είναι ένα ζήτημα ανάδειξης των κοινωνικών αντιθέσεων, ενίσχυσης της ταξικής πάλης κατά την άποψή μου και όχι συσκότισης και σχηματοποίησης των διαφόρων κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων και προβλημάτων που απασχολούν σήμερα την ελληνική κοινωνία.

Πιστεύω ότι στα σημερινά προβλήματα υπάρχει διέξοδος. Θα πρέπει όμως να ξεπεράσουμε τον παραδοσιακό διενδικητισμό που διακρίνει τα συνδικάτα, να διευρύνουμε τον ταξικό μας ορίζοντα, να εντάξουμε στον προβληματισμό μας όλες τις βασικές πτυχές της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας.

Δεν είναι μόνο το πεδίο της κατανάλωσης που καθορίζει τις διενδικησεις μας, αλλά πρέπει να είναι και πρέπει να γίνει σήμερα καθοριστικό πεδίο αυτό της παραγωγής. Πρέπει

να μπούμε δυναμικά στις εξελίξεις που συμβαίνουν στο χώρο της πραγματικής παραγωγικής εργασίας. Δεν πρέπει όμως σε καμιά περίπτωση να συρθούμε και εκ των υστέρων να τοποθετούμαστε πάνω στα τεκταινόμενα χωρίς προτάσεις ή ακολουθώντας τα δεδομένα τα οικονομικά που κάθε μέρα δημιουργούνται.

Οι εξελίξεις στις προβληματικές επιχειρήσεις που παίρνουν δραματικές διαστάσεις στις μέρες μας, με τις δεκάδες χιλιάδες απολυμένους, αλλά και η πορεία ιδιωτικοποίησης του δημόσιου τομέα της οικονομίας πρέπει να μας προβληματίσει και να δώσουμε τις δικές μας απαντήσεις φερέγγυα, πειστικά, παίρνοντας υπόψη τα νέα δεδομένα όχι μόνο κάθε επιχείρησης, όχι μόνο τα εθνικά ζητήματα και τις εθνικές ανάγκες αλλά και τα ζητήματα τα οποία εισέρχονται ραγδαία στο κέντρο σήμερα των οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων στη χώρα μας, τα ζητήματα της ενιαίας αγοράς και του διεθνούς ανταγωνισμού.

Τόσο στο επίπεδο της ΓΣΕΕ αλλά και σε όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις πανελλαδικά υπάρχει μία έντονη προσπάθεια προβληματισμού και αναζήτησης που θα την προχωρήσουμε στη διαμόρφωση ενός πιο ουσιαστικού κοινωνικού, εθνικού, αναπτυξιακού ρόλου των σύγχρονων ελληνικών συνδικάτων.

Το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα οφείλει να αναπτύξει εκείνα τα στοιχεία, εκείνες τις νέες αξίες, εκείνες τις νέες αρχές που συνθέτουν ένα κοινωνικό κίνημα που να ανταποκρίνεται στις περίπλοκες απαιτήσεις και ανάγκες που έχουν σήμερα οι εργαζόμενοι αλλά και ο τόπος μας.

Σε αυτή την κατεύθυνση θέλουμε να αξιοποιήσουμε και να συσπειρώσουμε γύρω μας, να ζητήσουμε τη συμπαράσταση του ακαδημαϊκού κόσμου, του κόσμου των επιστημών, να ακούσουμε τη γνώμη τους, να αφιερώσουν ένα μέρος της σκέψης τους

και του χρόνου τους στα προβλήματα των εργαζομένων αλλά και στο νέο διευρυμένο ρόλο που καλούμαστε να παίξουμε σαν οργανωμένο κίνημα των εργαζομένων στην πατρίδα μας.

Στην ίδια κατεύθυνση θέλουμε να αξιοποιήσουμε την εμπειρία και τον προβληματισμό των ευρωπαϊκών συνδικάτων. Και μέσα σ' αυτή την κρίσιμη και επικίνδυνη καμπή που περνάει ο τόπος μας για τη συνολική πορεία του και την προοπτική του, πιστεύω ότι το ελληνικό συνδικάτο μέσα από τις αδυναμίες του αλλά και τις μεγάλες του δυνατότητες επιβάλλεται να συμβάλει στην ενίσχυση εκείνων των δυνάμεων των προοδευτικών, αριστερών, σοσιαλιστικών δυνάμεων για μία προγραμματική σύγκλιση στο πολιτικό επίπεδο για τη διαμόρφωση μιάς εναλλακτικής πρότασης δημοκρατικής εξουσίας που καθίσταται πλέον όχι αναγκαία αλλά επιτακτική. Επιτακτική ύστερα από την καθημερινή διαπίστωση, που πιστεύω ότι αποτελεί διαπίστωση της συντριπτικής πλειοψηφίας των εργαζομένων αλλά και ευρύτερων καταναλωτικών στρωμάτων και λαϊκών δυνάμεων, ότι αυτή η πολιτική εξουσία επιδιώκει πάση θυσία να οδηγήσει τη χώρα σε ένα βίαιο εκσυγχρονισμό, απαλλαγμένο από τα δημοκρατικά και συμμετοχικά του χαρακτηριστικά, απαλλαγμένο από τον κοινωνικό διάλογο και την αναγκαία σήμερα κοινωνική συναίνεση που μπορεί μόνο το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα να προσφέρει.

Και η κατ' αρχήν συμφωνία πριν από μία βδομάδα αποτελεί μία τομή στα συνδικαλιστικά, στα οικονομικά, στα κοινωνικά και στα πολιτιστικά πράγματα του τόπου μας, ανοίγει ένα νέο ορίζοντα όχι εύκολο, σκληρό, γεμάτο συγκρούσεις.

Ωστόσο η πορεία κατά την άποψή μου είναι μονόδρομος. Και τουλάχιστον όσο θα διαρκεί η δική μου συνδικαλιστική παρουσία θα προχωρήσω με το όποιο προσωπικό κόστος ως το τέλος.

Ανασυγκρότηση και ανανέωση αναγκαίοι στόχοι

Με την εισήγηση αυτή επιθυμώ να καταθέσω κάποιες σκέψεις, απόψεις, προσωπικές αλλά που εκφράζουν και ένα ευρύτερο φάσμα συνδικαλιστών από το χώρο της Θεσσαλονίκης. Δεν πρόκειται για τη διατύπωση μας συνολικής άποψης αλλά για πλευρές προβλημάτων που απασχολούν το συνδικαλιστικό κίνημα στη χώρα μας.

Κατά την εκτίμηση και την άποψη μου το συνδικαλιστικό κίνημα σήμερα, το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα βρίσκεται σε αναντιστοιχία σ' αυτό που καλείται να ανταποκριθεί. Εννοώ τις περιορισμένες δυνατότητες ενεργοποίησης συντριπτικά και πλειοψηφικά της μάζας των εργαζομένων, εννοώ για την ποιότητα και το περιεχόμενο των αγωνιστικών κινητοποιήσεων, μιλάω για την αδυναμία σήμερα του συνδικαλιστικού κινήματος να εκτιμήσει αντικειμενικά και να βρεί τη γενναιότητα να αποδεχτεί την κατάσταση ως έχει. Και αυτό ως βασική προϋπόθεση για να μπορέσει ν' αλλάξει τα πράγματα. Να μπορέσει όλα αυτά να τα κάνει για να προκύψει ένα συνδικαλιστικό κίνημα σε αντιστοιχία με τις ανάγκες. Ανάγκες που το θέτουν σε μία διαφορετική θέση πέρα από τον ενεργό ρόλο για τα στενά ταξικά συμφέροντα των εργαζομένων και να το εντάξει στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι στη χώρα μας.

Κατά την άποψή μου βρισκόμαστε σε μία αναντιστοιχία. Καθημερινά δεχόμαστε συγκλονισμούς και παρά την ανάπτυξη των αγώνων, που πολλές φορές είναι φαινομενική, στην ουσία το συνδικαλιστικό κίνημα καταγράφει ήττες. Και εννοώ της μεγάλες αναμετρήσεις που δεν μας έβγαλαν κερδισμένους σε σχέση με την ανατροπή των εργασιακών σχέσεων. Αναφέρομαι στον ασφαλιστικό, στον αντιαπεργιακό νόμο.

Και όταν λέω καταγράφουμε ήττες δεν εννοώ να δώσουμε μάχες χαρακωμάτων και μάχες οπισθοφυλακής. Εννοώ ότι το συνδικαλιστικό κίνημα θα πρέπει να έχει τις πρωτοβουλίες να προβλέπει και να παρεμβαίνει δημιουργικά και να μην είναι αναγκασμένο κάθε φορά να περιχαράκωνεται.

Όντως, οι αγώνες μας κατά κανόνα είναι αγώνες αμυντικοί, βεβαίως αγώνες δίκαιοι, που έχουν σαν στόχο να υπερασπίσουν κατακτήσεις και δικαιώματα των εργαζομένων. Είναι κατά κανόνα αγώνες που καταγράφουν τη διαμαρτυρία μας ενάντια στην κοινωνική αδικία, όχι λίγες φορές συντεχνιακοί. Δεν θα μπορούσε να ήταν και διαφορετικοί, αλλά συντεχνιακοί με την κακή έννοια του όρου αυτό εννοώ.

Κατά κανόνα οι αναμετρήσεις ανάμεσα στους εργαζόμενους και την κυβέρνηση ή την εργοδοσία είναι αναμετρήσεις που τις πρωτοβουλίες της έχει η άλλη πλευρά και όχι η πλευρά των εργαζομένων. Παρά τα θετικά βήματα που έχει κάνει το συνδικαλιστικό κίνημα δυσκολευόμαστε συνολικά να διατυπώσουμε μία πρόταση πειστική, πρόταση που όντως θα λειτουργεί ως αντίλογος, ως αντίβαρο στην άλλη πολιτική την κυβερνητική, την εργοδοτική, στην όποια συντηρητική πολιτική.

Οι πρωτοβουλίες μας επιχειρούν να σηματοδοτήσουν μία συγκροτημένη πρόταση που θα μας βγάζει έξω από τις καθημερινές ρουτινιάρικες αναμετρήσεις. Οι όποιες πρωτοβουλίες μας κατά κανόνα είναι πρωτοβουλίες κορυφής χωρίς ουσιαστικές συλλογικές διαδικασίες στο επίπεδο της βάσης, χωρίς αυτές οι πρωτοβουλίες και θέσεις να έχουν το πλεονέκτημα του εμπλουτισμού μέσα από τη συμμετοχή των εργαζομένων.

Είναι πια κοινό μυστικό σήμερα ότι παρά την αναβάθμιση του το συνδικαλιστικό κίνημα δεν έχει κύρος και εμβέλεια αντίστοιχο των αναγκαιοτήτων. Υπάρχει έντονη αμφισβήτηση στις γραμμές του ίδιου του συνδικαλιστικού κινήματος από μεγάλη μερίδα των εργαζομένων και δεν μπορούμε να πούμε ότι έχουμε τις καλύτερες σχέσεις φιλίας και αλληλεγγύης με την υπόλοιπη κοινωνία.

Κι αμέσως προκύπτει το γιατί όλα αυτά. Νομίζω ότι είναι πολύ δύσκολο ο οποιοσδήποτε και αν το επιχειρούσε από εμάς να δώσει μιά ολοκληρωμένη απάντηση. Κάποιες πλευρές θα επιχειρήσω σύντομα να θίξω. Βεβαίως θα μπορούσε ο V καθέννας μας να επιλαστεί τον αντίπαλο ή τον εξωτερικό εχθρό, αλλά νομίζω ότι οι προβληματισμοί, οι αναζητήσεις και οι προσεγγίσεις θα πρέπει να πηγαίνουν πιο πέρα και πιο βαθιά σε ό,τι μας αφορά.

Έξω από τι εμπόδια και δυσκολίες μας προβάλλουν οι όποιοι εχθροί ή "φίλοι" εμείς θα πρέπει να δούμε τα δικά μας προβλήματα και νομίζω ότι είναι σ' αυτή την κατάσταση σήμερα το συνδικαλιστικό κίνημα γιατί βρέθηκε απροετοίμαστο, αιφνιδιάστηκε, δεν μπόρεσε έγκαιρα να προβλέψει και να παρακολουθήσει τις ανακατατάξεις και τις εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο σε σχέση με τις αλλαγές στην παραγωγή, σε σχέση με τις αλλαγές των εργασιακών σχέσεων, σε σχέση με τις εξελίξεις στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Σήμερα όλοι μας μιλάμε για μιά κρίση πολιτική, κοινωνική. Αναγνωρίζουμε μιά γενικότερη αμφισβήτηση των συλλογικών θεσμών. Εγώ θα έλεγα σε μιά περίοδο που αμφισβητούνται οι πολιτικοί οργανισμοί, οι εργαζόμενοι θα έπρεπε να αναδειχθούν ως το πιο ζωντανό συλλογικό κύτταρο της κοινωνίας.

Εν τούτοις συμπαρασύρει αυτή η αμφισβήτηση και το συνδικαλιστικό κίνημα και δεν είναι καθόλου τυχαίο. Το συνδικαλιστικό κίνημα, τα συνδικάτα συμπαρασύρονται μαζί με τους πολιτικούς οργανισμούς σε αυτή τη δίνη της αμφισβήτησης γιατί για δεκαετίες στη χώρα μας λειτούργησαν ως ο μικρός αδελφός απέναντι στο μεγάλο αδελφό που ήταν το κόμμα.

Πολύ σπάνια ανάμεσα στα συνδικάτα και στα κόμματα αναπτύχθηκαν σχέσεις ισοτιμίας. Το συνδικάτο λειτούργησε ως ιμάντας μεταβίβασης και αμέσως μετά τη μεταπολίτευση έχουμε μιά περίοδο ακμής, μιά ανοδική πορεία του συνδικα-

λιστικού κινήματος, μιά πορεία που είναι ταυτισμένη με την αντίστοιχη ανοδική πορεία συγκεκριμένων πολιτικών οργανισμών στην Ελλάδα.

Μόλις αμφισβητήθηκαν ή μπήκαν σε κρίση οι οργανισμοί, μεταφέρεται όπως στα συγκοινωνούντα δοχεία αυτή η κρίση και η αμφισβήτηση και στο επίπεδο των συνδικάτων. Λειτουργήσαμε ως ιμάντας και δυστυχώς ως συνδικαλιστικό κίνημα δεν είχαμε μεγάλες φιλοδοξίες. Πολλές δικές μας δυνατότητες και αρμοδιότητες τις εκχωρήσαμε στο μεγάλο αδελφό.

Η πορεία μας δεν ήταν αυτόνομη και δεν εννοώ στο επίπεδο το λειτουργικό το οργανωτικό. Κυρίως στην παραγωγή της σκέψης, κυρίως στην παραγωγή αυτόνομου συνδικαλιστικού και πολιτικού λόγου. Δεν είχαμε απόλυτη αυτονομία ούτε στο επίπεδο του σχεδιασμού.

Αποδεικνύεται σήμερα ότι η προετοιμασία μας δεν ήταν ικανοποιητική στην υποδομή και στους μηχανισμούς εκείνους που θα έδιναν τη δυνατότητα στο συνδικαλιστικό κίνημα έγκαιρα να προβλέπει, να αναλύσει, να επεξεργαστεί αλλά και να χαράζει συγκεκριμένη πολιτική.

Τώρα εισπράττουμε όλα αυτά τα αρνητικά της ετεροβαρούς σχέσης με τους πολιτικούς οργανισμούς. Δεν θέλω να πώ ότι δεν έχουμε ευθύνες που μας βαραίνουν εξ ολοκλήρου εμάς σαν συνδικαλιστικό κίνημα. Θίγω ορισμένες πλευρές. Το συνδικαλιστικό κίνημα δεν ήταν αυτόφωτο. Δεν το επεχείρησε και δεν το διεκδίκησε ως όφειλε ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια και αυτό αποδεικνύεται περίτρανα με τη συνέχιση της παράλληλης ή της παραλειτουργίας μέσα στο επίσημο συνδικαλιστικό κίνημα και των παρατάξεων.

Θα αντιλαμβανόταν ο καθένας μας τη λειτουργία των παρατάξεων, αυτών των κομματικών σχημάτων, μέχρι εκείνη την περίοδο που ένα κομμάτι της κοινωνίας των εργαζομένων

παρά τη θέλησή του ήταν έξω από τα συνδικάτα. Από τη στιγμή που εξέλειψαν αυτοί οι λόγοι η παρουσία και η λειτουργία ή υπολειτουργία των παρατάξεων σηματοδοτεί κατά την άποψή μου μία αρνητική και όχι υγιή λειτουργία στο συνδικαλιστικό κίνημα που δεν το αφήνει να ανοίξει τα φτερά του και να πετάξει στους ορίζοντες που όλοι θέλουμε.

Και το πρόβλημα δεν είναι μόνο αυτό, το ότι συνεχίζουν παράλληλα να λειτουργούν οι παρατάξεις, αλλά το ότι με βίαιο και απαράδεκτο τρόπο και σήμερα επιδιώκεται να αξιοποιηθούν ή να καπηλευθούν τους αγώνες των εργαζομένων ή τις εσωτερικές διαδικασίες. Ας μου επιτραπεί η έκφραση, νοιώθω αγανάκτηση όταν κάθομαι στην τηλεόραση και παρακολουθώ αποτελέσματα συνδικάτου και έχω την αίσθηση ότι παρακολουθώ αποτελέσματα βουλευτικών εκλογών.

Με ποιά δικαίωμα οι οποιοιδήποτε παραταξιακοί πολιτικοί οργανισμοί παραβιάζουν με αυτό το βίαιο τρόπο την αυτοτέλεια και την αυτονομία των συνδικάτων; Τα θεωρώ αυτά κρίσιμα καθοριστικά ζητήματα σε σχέση με τη δυνατότητα και την ανάγκη που υπάρχει στο συνδικαλιστικό κίνημα να ξεφύγει από αυτή την τροχιά της κρίσης.

Πρέπει να προχωρήσουμε πραγματικά στην ανασυγκρότηση και στην αναγέννηση. Κι' αυτό δεν μπορεί να έχει σχέση απλώς με κάποιες προσπάθειες που θα ισοδυναμούν με καλύπτευσή των δημοσίων σχέσεων ή με ένα λιφτιγκ. Πρέπει μαζί με την καθημερινή μαχητική ριζοσπαστικοποίηση του συνδικαλιστικού κινήματος, μία μαχητικοποίηση που θα υπερασπίζεται τα δικαιώματά μας, να προχωρήσουμε σε βαθιές τομές και αλλαγές που θα μας εξασφαλίζουν μία άλλη παρουσία μία άλλη εκπροσώπηση και μία άλλη δυνατότητα παρέμβασης του συνδικαλιστικού κινήματος στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα της χώρας μας.

Και αυτή πρέπει να είναι η φιλοδοξία του συνδικαλιστικού κινήματος. Η παρουσία μας να μην περιορίζεται μόνο στο επίπεδο του να καταγγείλουμε το κοινωνικό φαινόμενο ή τις κοινωνικές συνέπειες από την ανεργία, αλλά να φιλοδοξούμε η παρέμβασή μας να σηματοδοτεί και συγκεκριμένες προτάσεις για συγκεκριμένες οικονομικές επιλογές, για τα συγκεκριμένα αναπτυξιακά προγράμματα που θα αντιμετωπίζουν και τις κοινωνικές συνέπειες και τις κοινωνικές πλευρές σε βάρος των εργαζομένων ενώ συγχρόνως θα ανοίγουν και άλλες προοπτικές για τη χώρα μας.

Μέσα στη διαδικασία της ανασυγκρότησης και αναγέννησης του συνδικαλιστικού κινήματος επιβάλλεται να δούμε και να προωθήσουμε όντως την προγραμματική ανανέωση ή να εξασφαλίσουμε προγραμματικό λόγο γιατί κατά κανόνα τώρα έχουμε αποσπασματικές διατυπώσεις, διακηρύξεις και διεκδικήσεις και δεν μπορούμε στα σοβαρά να ισχυριστούμε ότι έχουμε ένα προγραμματικό λόγο σαν συνδικαλιστικό κίνημα με στρατηγική στόχευση.

Για όσο διάστημα δεν υπάρχει αυτό θα μας υποκαθιστούν άλλες δυνάμεις, κυρίως πολιτικές. Πρέπει να επιχειρήσουμε να ενοποιήσουμε τον αυτόνομο λόγο μας που βεβαίως θα είναι λόγος ταξικός. Και λέω πρέπει να επιχειρήσουμε να ενοποιήσουμε αυτό το λόγο για να του δώσουμε δυναμική και εμβέλεια. Σήμερα κάτι τέτοιο συμβαίνει μόνο σε περιορισμένο βαθμό από τη στιγμή που λειτουργούν παράλληλα οι παρατάξεις και το συνδικάτο.

Το δυνάμωμα των ταξικών χαρακτηριστικών του συνδικαλιστικού και πολιτικού λόγου των συνδικάτων επιβάλλει να βγούμε από την περιχαράκωση, να τον κοινωνικοποιήσουμε. Πρέπει να είναι λόγος, πρέπει να είναι στόχευση που θα παίρνει σοβαρά και υπεύθυνα υπόψη τα νέα δεδομένα, τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα.

Δεν αρκεί τον εργαζόμενο να τον νοιαζόμαστε και να τον βλέπουμε μόνο στο οκτάωρο στο χώρο δουλειάς. Βεβαίως εκεί πρέπει πρώτιστα να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα. Αλλά θα πρέπει να αντιληφθούμε τον εργαζόμενο σαν αναπόσπαστο μέλος της κοινωνίας που ζούμε, σαν τον πολίτη που είναι δέκτης και κοινωνός των καθημερινών προβλημάτων που βιώνει και ένας πολίτης που δεν είναι ενδεχόμενα εργαζόμενος.

Άρα επιβάλλεται να κοινωνικοποιήσουμε τους στόχους και τη δραστηριότητά μας, να διευρύνουμε αυτούς τους στόχους, Άρα επιβάλλεται να δούμε τις συμμαχίες κάτω από άλλο πρίσμα και όχι σχηματικά και συμμαχίες με άλλες δυνάμεις σημαίνει και ρεαλισμό, σημαίνει και υποχωρητικότητα, σημαίνει και συμβιβασμούς, σημαίνει πρώτα απ'όλα ισότιμη δημοκρατική στάση απέναντι στους εταίρους.

Ροβέρτος Σπυρόπουλος

Τα συνδικάτα στο σταυροδρόμι των μεγάλων αποφάσεων

Α.- ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΕΤΙΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΚΑΤΩΝ

Στο ξεκίνημα της τελευταίας δεκαετίας του 20ου αιώνα, ζούμε πραγματικά συγκλονιστικά γεγονότα.

Η ταχύτητα των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων, έχει αναμφίβολα δημιουργήσει σύγχυση και αμφισβήτηση, σε μια σειρά από κρίσιμες πολιτικές και κοινωνικές αξίες, που ως χθές δικαιολογημένα θεωρούνταν θεμελιακές και ακρογωνιαίες στην ιδεολογική και πολιτική δράση των συνδικάτων μας.

Η αναίρεση των γραφειοκρατικών μηχανισμών εξουσίας στα κράτη του λεγόμενου "υπαρκτού" Σοσιαλισμού έχουν σίγουρα θέσει υπό δοκιμασία, αρχές - θέσεις και οράματα, που για δεκαετίες ολόκληρες φλόγιζαν και συνήγειραν τις συνειδήσεις στα πιο ριζοσπαστικά και πρωτοπόρα τμήματα της εργατικής τάξης.

Η διαρκώς εντεινόμενη εκλογίκευση της πολιτικής σκέψης - μια εκλογίκευση που την επιβάλουν οι διεθνείς εξελίξεις - σε συνδυασμό με την εμφανιζόμενη αναγκαιότητα του αδήρητου οικονομικού ανταγωνισμού, η επικάλυψη των εθνικών πολιτικών, σ'όλα σχεδόν τα επίπεδα από τις πολιτικές των ευρωπαϊκών κοινοτήτων, η απειλή επικράτησης της πολιτικής άποψης ότι τα πάντα θα κριθούν στο στίβο του οικονομικού ανταγωνισμού και της συνεχούς ανάπτυξης, όλα αυτά, λειτουργούν σαν καταλύτες που τείνουν να υποτάξουν την πολιτική ηθική της συλλογικής δράσης και ιδεολογίας στην ατομική δράση, του κέρδους, της αναμέτρησης, της κυριαρχίας, στην ιδεολογία του αέναου ανταγωνισμού.

Μπροστά σ'αυτά τα σημαντικά και τραχύτατα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, οι συλλογικοί φορείς των εργαζομένων - στη σημερινή τουλάχιστον συγκυρία - νοιώθουν ανέτοιμοι να δώσουν ολοκληρωμένες απαντήσεις και να προτείνουν διέξοδες λύσεις.

Ωστόσο αυτή τη δύσκολη ώρα, το εργατικό κίνημα δεν μένει απαθές.

Σήμερα οι εργαζόμενοι και κύρια τα πρωτοπόρα στελέχη τους, αρχίζουν να αναλύουν τα νέα δεδομένα και μέσα από μια ήρεμη καθημερινή διαλεκτική προσέγγιση αναπτύσσουν νέες λογικές πολιτικής, κοινωνικής και συλλογικής δράσης.

Τα συνδικάτα σήμερα έχουν συνειδητοποιήσει ότι επιβάλλεται ν'ανανεώσουν το οπλοστάσιο των επιχειρημάτων τους, να εκσυγχρονίσουν τις θέσεις τους και να διατυπώσουν απόψεις και προτάσεις που με απόλυτη καθαρότητα, χωρίς υπερβολές και δόγματα, να δίνουν απαντήσεις και να συσπειρώνουν τους εργαζόμενους πάνω στα επίκαιρα προβλήματα.

Η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας, ότι θα πρέπει με απόλυτη αλήθεια, χωρίς υπερβολές και λάθη να διαφυλαχθούν από το εργατικό κίνημα, όχι απλά τα κατακτημένα, αλλά κύρια η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, οι ηθικές αξίες, η κοινωνική δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη, η δημοκρατία, να προωθηθούν τα πανανθρώπινα αιτήματα για ειρήνη, για καταπολέμηση της βίας, για την προστασία των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος, όλα αυτά, δημιουργούν σίγουρα μια νέα πολιτική ηθική που μέρα με τη μέρα, όχι μόνο στη χώρα μας, μα και σ'όλες τις ευρωπαϊκές δημοκρατικές χώρες, τα κοινωνικά κινήματα επεξεργάζονται και προσεγγίζουν αδογματίστα και διαλεκτικά αναζητώντας αντιπροτάσεις και σχεδιάζοντας νέους τρόπους δράσης.

Όσοι λοιπόν, σ'όποια πολιτικά εποικοδομήματα και αν ανήκουν, δεν λάβουν σοβαρά υπόψη τους αυτή τη νέα κοινωνική δυναμική αυτούς τους νέους προβληματισμούς, που αναπτύσσονται στα συνδικάτα και στο κόσμο της εργασίας, τότε σίγουρα δεν θα μπορέσουν να προσδιορίσουν το νέο ποιοτικό ρόλο που οφείλουν να διαδραματίσουν τα δημοκρατικά κόμματα μπροστά στις εξελίξεις των επομένων δεκαετιών στη χώρα μας και στην Ευρώπη.

Ομως για να υπάρξει ο ριζικός εκσυγχρονισμός στα προοδευτικά κόμματα, αναμφίβολα αυτός θα πρέπει να συνδυαστεί με μια εντελώς νέα διαλεκτική σχέση των προοδευτικών και σοσιαλιστικών κομμάτων με τα συνδικάτα και όλα τα αρθρωμένα κοινωνικά κινήματα.

Αυτή η νέα διαλεκτική σχέση, ίσως δεν μπορεί εύκολα να προσδιοριστεί, όμως αναμφίβολα πρέπει να διακατέχεται από αρχές που θα καθορίζονται απ'την ουσιαστική συναποδοχή κανόνων αυτοδύναμης και αυτόνομης λειτουργίας των κοινωνικών κινήματων, ενώ ταυτόχρονα η ίδια η λειτουργική δομή των κομμάτων θα πρέπει να κατοχυρώνει τη φερέγγυα μεταφορά των απόψεων όλων των κοινωνικών φορέων στις εσωκομματικές διαδικασίες.

B.- ΝΕΕΣ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, το Ευρωπαϊκό Συνδικαλιστικό Κίνημα νοιώθει την ανάγκη να καθορίσει τη δράση του, να προσδιορίσει την Οργανωτική του πολιτική και να διαγράψει μια νέα στρατηγική με στόχο να επανακτήσει την ισχύ και την αποτελεσματικότητα, που αυτό είχε, όταν αγωνιζόταν για να περιφρουρήσει τα συμφέροντα της εργατικής τάξης, σ' όλη τη μακρόχρονη περίοδο της κλασικής βιομηχανικής ανάπτυξης.

Στην προσπάθειά του αυτή, το εργατικό κίνημα σήμερα, βρίσκεται αντιμέτωπο με προβλήματα που υψώνονται μπροστά του από:

Την έντονη διαστρέβλωση των οραματικών του στόχων για κοινωνική δικαιοσύνη, ισονομία, ισοπολιτεία, ανθρώπινα δικαιώματα κλπ που επιχειρείται από τα διεθνή κέντρα πληροφόρησης αξιοποιώντας με αθέμιτη και στρεβλή προπαγάνδα τα υπαρκτά προβλήματα που ανέκυσαν στις ευρωπαϊκές χώρες του "υπαρκτού σοσιαλισμού" μετά την ανατροπή από τους εργαζόμενους και τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα των γραφειοκρατικών και αντιδημοκρατικών μηχανισμών εξουσίας.

2.- Από την ουσιαστική αμφισβήτηση του θεσμού των Συλλογικών Διαπραγματεύσεων που επιχειρούν να περάσουν τα υπερεθνικά κέντρα οικονομικής εξουσίας, στην προσπάθειά τους για τον πλήρη κατακερματισμό της συλλογικής εργατικής δράσης τόσο σε Εθνικό όσο και σε Διεθνές επίπεδο.

3.- Από τη ριζική αλλαγή των εργασιακών σχέσεων που προωθούνται στο Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο.

4.- Από την αυξανόμενη ανεργία των ανειδίκευτων και ημειδίκευμένων εργατών.

5.- Από τις σημαντικές ποιοτικές αλλαγές που επιφέρει, στην κλασική έννοια της εργατικής τάξης, η είσοδος στη διαδικασία της παραγωγής εργαζομένων επιστημόνων και ερευνητών, που τις προηγούμενες δεκαετίες -τόσο το πλήθος όσο και η φύση της απασχόλησής τους - δεν δημιουργούσαν όρους για την ενεργή σύνδεσή τους, με το μεγάλο όγκο των εργαζομένων.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις και όχι μόνο αυτές συγκροτούν σήμερα τους κύριους άξονες, ενός προωθημένου προβληματισμού που αναπτύσσεται σήμερα στο Ευρωπαϊκό Συνδικαλιστικό Κίνημα όλων των τάσεων και αποχρώσεων, προκειμένου να δωθούν απαντήσεις σ αυτά τα νέα και πολυσύνθετα προβλήματα, μπροστά σ αυτή την αναπτυσσόμενη, Ευρωπαϊκή πρόκληση προβληματισμού, το Ελληνικό εργατικό κίνημα

δεν μπορεί να παραμείνει θεατής και παθητικός δέκτης πορισμάτων που θα διαμορφωθούν με την απουσία του.

Σήμερα λοιπόν, επιβάλλεται αξιοποιώντας τους θετικούς όρους που έχουν διαμορφωθεί στο εργατικό κίνημα από το ενωτικό 25ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ, να εξαντλήσουμε κάθε δυνατότητα για την ποιοτική αναβάθμιση όλων των παραμέτρων που επηρεάζουν την οργάνωση, τη δράση, τον προβληματισμό και τη λειτουργία των Συνδικάτων μας.

Α.-ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΣΤΕ

Έχοντας σήμερα την εμπειρία της γόνιμης περιόδου που όλες οι τάσεις του συνδικαλιστικού μας κινήματος δίνουν τη μάχη για τη διεύρυνση της ενωτικής λειτουργίας και δράσης των συνδικάτων μας, έφτασε πια ο καιρός και ωρίμασαν οι συνθήκες για να μελετήσουμε τους όρους και να προχωρήσουμε σε συγκεκριμένες δράσεις έτσι ώστε:

α.- Ν'αναγορευθεί το συνδικαλιστικό κίνημα σε πραγματικό βάθρο της Δημοκρατίας, εγγυητής μιας αταλάντευτης πορείας για το ριζικό δημοκρατικό εκπαιδευτικό της χώρας μας.

β.- Να συνδεθεί το εργατικό κίνημα και τα συνδικάτα με τις πιο δημιουργικές δυνάμεις του τόπου, στο χώρο των Πανεπιστημίων και της έρευνας και βέβαια να συνδεθεί το εργατικό κίνημα ενεργά και φερέγγυα με τα κινήματα της αμφισβήτησης και της δημιουργίας αναπτύσσοντας σχέσεις αλληλοτροφοδότησης και υπεύθυνης συνεργασίας μαζί τους.

γ.- Να επανακαθοριστούν οι σχέσεις των συνδικάτων με τις εργοδοτικές οργανώσεις στη βάση μιας ολοκάθαρης λειτουργίας που θα αναβαθμίζει τις Συλλογικές Διαπραγματεύσεις, θα καθορίζει τους όρους συνεργασίας για την αντιμετώπιση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος και θα διαμορφώνει - όπου αυτό απαιτείται - όρους για τον προσδιορισμό παράλληλων αξόνων δράσης σε Εθνικό και Υπερεθνικό επίπεδο, με στόχο τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της χώρας, την προώθηση των συμφερόντων της Εθνικής Οικονομίας και των εργαζομένων ειδικότερα.

δ.- Να απεγκλωβισθεί το συνδικαλιστικό κίνημα από τα παραδοσιακά σύνδρομα του κυβερνητικού και του αντικυβερνητικού συνδικαλισμού.

Για την προώθηση αυτών των στόχων, έχουμε χρέος ως συνδικαλιστική ηγεσία να δρομολογήσουμε εξελίξεις για την οργανωτική και λειτουργική ανασυγκρότηση των συνδικάτων μας.

Στην κατεύθυνση αυτή πρέπει να καθορίσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά των Σ.Ο. στη βάση των παρακάτω αρχών.

1.- ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΜΑΖΙΚΟΤΗΤΑΣ

Μαζικό συνδικαλιστικό κίνημα σημαίνει κίνημα που από την ίδια του τη λειτουργία είναι ανοικτό σ'όλους τους εργαζόμενους χωρίς καμιά διάκριση και κανέναν αποκλεισμό.

Το συνδικάτο πρέπει να κατοχυρώσει διαδικασίες και λειτουργίες που αδιάψευστα να πείθει τους εργαζόμενους, τα μέλη του και την κοινώνιά συνολικά, ότι σαν κοινωνικό δημοκρατικό υποκείμενο προωθεί χωρίς κανένα διαχωρισμό τα συμφέροντα των εργαζομένων και των ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων.

Μια τέτοια κατεύθυνση για τη δόμηση μαζικών συνδικαλιστικών οργανώσεων, δεν προϋποθέτει μόνο την εγγραφή της συντριπτικής πλειοψηφίας των εργαζομένων στα συνδικάτα, αλλά ταυτόχρονα επιβάλλει την ύπαρξη μαζικών συνδικάτων μέσα από την ενοποίηση ομοιοεπαγγελματικών Σ.Ο. τόσο στο πρωτοβάθμιο όσο και στο δευτεροβάθμιο επίπεδο.

Ο σεβασμός στην αρχή της μαζικότητας, απαιτεί σήμερα την προώθηση μιας ουσιαστικής πολιτικής για ενοποιήσεις συνδικάτων σ'όλη τη χώρα και όλους τους κλάδους παραγωγής, οικονομίας και εργασίας.

2.- Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Στην πορεία για τη μαζική οργάνωση των συνδικάτων μας, δεν αρκεί μόνο μια ολοκληρωμένη και κοινά αποδεκτή πολιτική ενεργοποιήσεων ανάμεσα στις συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Για να προωθηθεί αυτή η προοπτική, πρέπει να πειστούν οι εργαζόμενοι ότι οι νέες Σ.Ο. που θα προκύψουν από την ολοκληρωμένη πολιτική των ενοποιήσεων, θα είναι οργανώσεις που θα λειτουργούν με απόλυτο σεβασμό στις δημοκρατικές διαδικασίες και μόνο μέσα απ'αυτές θα καθορίζονται οι άξονες δράσης και οι ηγεσίες των νέων συνδικάτων μας.

Οι προκαθορισμένες δημοκρατικές διαδικασίες, που θα προβλέπονται μέσα από τα καταστατικά των Σ.Ο, πρέπει με απόλυτη σαφήνεια, να πείθουν τα μέλη των οργανώσεων ότι η ενεργητική τους συμμετοχή έμπρακτα επηρεάζει και ρυθμίζει την πολιτική των συνδικαλιστικών Οργανώσεων και ταυτόχρονα η ψήφος τους, είναι αυτή που καθορίζει την ηγεσία του συνδικάτου, με όρους φερέγγυους χωρίς παραχαράξεις και έντεχνους αποκλεισμούς.

3.- Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

Όταν μιλάμε για αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος, αναφερόμαστε κατά βάση στην οργανωτική και λειτουργική αυτονομία και βέβαια στην ιδεολογικοπολιτική του αυτονομία.

Το ζήτημα της οργανωτικής αυτονομίας θα πρέπει να μας απασχολήσει σε σχέση με το Κράτος, τους εργοδότες και τα κόμματα.

Με βάση τη δική μας ιστορική εμπειρία, η αυτονομία του συνδικάτου από κάθε είδους εξάρτηση, είναι προϋπόθεση για την ανάπτυξή του, την κατάκτηση της ενιαίας αγωνιστικής του ταυτότητας και τη διασφάλιση του ταξικού του προσανατολισμού.

Η διασφάλιση της αυτονομίας του σ.κ. από το Κράτος προϋποθέτει:

α. την κατοχύρωση της οικονομικής του αυτοδυναμίας με τον απεγκλωβισμό των συνδικάτων μας από το σημερινό σύστημα λειτουργίας της Εθνικής Εστίας.

β. τον απεγκλωβισμό της λειτουργίας των συνδικάτων από συγκεκριμένες νομοθετικές ρήτρες που υπάρχουν, είτε στον Αστικό Κώδικα είτε στη Γενική Νομοθεσία, πάνω σε μία σειρά θέματα που θα πρέπει να ρυθμίζονται αποκλειστικά και μόνο από τα καταστατικά των Συνδ. Οργανώσεων.

Η διασφάλιση της αυτονομίας από τους εργοδότες, αναμφίβολα συναρτάται από το βαθμό συνειδητότητας και από τη δημοκρατική λειτουργία ενός συνδικάτου.

Με λίγα λόγια δηλαδή, η προώθηση και η κατάκτηση αυτού του στόχου, πρέπει να αναζητάται στη ριζική αναβάθμιση των συνδικάτων μας και την εξυγίανση των λειτουργιών σ' όλα τα επίπεδα των οργανώσεών μας.

Το τεράστιο όμως θέμα της οργανωτικής αυτονομίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων από τα πολιτικά κόμματα, είναι το πιο κρίσιμο θέμα που πρέπει να μας απασχολήσει με την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου προβληματισμού.

Αλλωστε το γεγονός αυτό πρέπει ν' αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος και των ίδιων των πολιτικών κομμάτων αφού, αν θέλουμε να υπάρξουν όροι ισορροπίας και κοινής αποδοχής για την ύπαρξη ενός καθεστώτος οργανωτικής αυτονομίας των συνδικάτων από τα πολιτικά κόμματα, η προοπτική αυτή πρέπει ν' απασχολήσει και τα ίδια τα πολιτικά κόμματα σαν πολιτικά εποικοδομήματα.

Αυτό πάντως που τούτη την ώρα μπορούμε με βεβαιότητα να υποστηρίξουμε είναι ότι οι εργαζόμενοι στην πλειονότητά τους ανεξάρτητα σε ποιο κόμμα ανήκουν, βλέπουν με δυσπιστία - για να μην πούμε αρνητικά - την οργανωτική παρέμβαση των κομμάτων στις εσωτερικές λειτουργίες των συνδικάτων μας.

Ωστόσο, το πιο σημαντικό ζήτημα είναι το θέμα της ιδεολογικής και πολιτικής αυτονομίας των συνδικάτων απέναντι στα κόμματα.

Για να προσεγγίσουμε αυτό το ιδεολογικό ζήτημα θα πρέπει απ'αρχής ν'αποδεχτούμε και να συμφωνήσουμε πάνω σε ορισμένα βασικά πολιτικά αξιώματα.

α. πρέπει να θεωρήσουμε τα κόμματα σαν τα βασικά και κυρίαρχα πολιτικά εποικοδομήματα που λειτουργούν μέσα στα πλαίσια μίας πολυκομματικής δημοκρατίας.

β. πρέπει να συμφωνήσουμε ότι, στα πολιτικά κόμματα υπάρχουν οι κοινωνικοί και οι οργανωτικοί όροι, που επιτρέπουν τον προσδιορισμό των πολιτικών στόχων μέσα από την επεξεργασία και τη σύνθεση ιδεολογικών προτάσεων που αναπτύσσονται και παράγονται στα κοινωνικά κινήματα.

γ. τέλος πρέπει να συναποδεχτούμε, κι αυτό πρέπει να το αποδεχτούν και τα κόμματα, ότι τα συνδικάτα και τα κοινωνικά κινήματα γενικότερα αποτελούν ίσως, την πιο φερέγγυα κυψέλη παραγωγής και αναπαραγωγής ιδεολογικών θέσεων που μπορούν όμως να μετασχηματιστούν σε ιδεολογία ολοκληρωμένη, μόνο μέσα από την διαλεκτική επεξεργασία στο επίπεδο των πολιτικών κομμάτων.

Οι παραπάνω κρίσιμες πολιτικές παραδοχές, μπορούν να καθορίσουν τους όρους και τα όρια, της πολιτικής και ιδεολογικής αυτονομίας του συνδικαλιστικού κινήματος.

Μέσα απ'αυτή τη θεώρηση τα συνδικάτα μπορούν, στα πλαίσια της δράσης τους για την περιφρούρηση και διεύρυνση των συμφερόντων της εργατικής τάξης, να καθορίσουν τους άξονες δράσης τους και τα αιτήματά τους, με όρους πολιτικούς.

Ωστόσο οι πολιτικοί όροι που θα καθορίζουν τη δράση των συνδικάτων δεν μπορεί να μην επηρεάζουν τα πολιτικά κόμματα και φυσικά δεν είναι δυνατό, τα συνδικάτα να μην επηρεάζονται από την πολιτική ή τις πολιτικές των κομμάτων.

Με λίγα λόγια δηλαδή, τα συνδικάτα δεν είναι σε θέση να υποκαταστήσουν τα πολιτικά κόμματα και βέβαια τα πολιτικά κόμματα δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τα συνδικάτα και τα κοινωνικά κινήματα

γενικότερα, ποδηγετώντας και υπαγορεύοντας σ' αυτά, πολιτικές που δεν έχουν υποστεί μιά φερέγγυα διαλεκτική επεξεργασία.

Είναι φανερό λοιπόν ότι στη βάση των παραπάνω απλών προβληματισμών, ο αγώνας των εργαζομένων και των συνδικάτων τους για την οργανωτική και λειτουργική ανασυγκρότηση του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος είναι ένας αγώνας που έρχεται να αντιστοιχηθεί από τα πράγματα στην ευρύτερη κινητικότητα για το ριζικό εκσυγχρονισμό των ίδιων των πολιτικών κομμάτων.

Στο κατώφλι του 21ου αιώνα, επιβάλεται πιά να απολαϊκευμάσουμε την επιχειρηματολογία μας σ' όποιο επίπεδο κι αν λειτουργούμε.

Η προοπτική για την ενωμένη δημοκρατική Ευρώπη και ιδιαίτερα, η πολιτική προοπτική για την Ευρώπη της κοινωνικής δικαιοσύνης, της βαθιάς δημοκρατίας και του Σοσιαλισμού, προυποθέτει μια νέα ολοκληρωμένη ιδεολογική προσέγγιση, χωρίς τα φετίχ και τα ταμπού του παρελθόντος.

Στο βαθμό που οι προοδευτικές - δημοκρατικές πολιτικές του τόπου, δεν θα επιχειρήσουν ν' ακολουθήσουν αυτό το δρόμο, τότε είναι σίγουρο πως η στατική και αναχρονιστική ιδεολογία της δεξιάς θα καθορίζει τους τρόπους δράσης, αντίδρασης και αδράνειας των πολιτών σ' όλα τα επίπεδα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της χώρας μας.

Δημήτρη Χαραλάμπη

Η κρίση του Συνδικαλισμού

Οι φίλοι συνδικαλιστές μάς έδωσαν ήδη μια εικόνα των προβλημάτων, μας περιέγραψαν τις πιθανές προοπτικές, τις δυνατότητες αλλά και τις αναγκαιότητες ενώπιον των οποίων βρίσκεται το συνδικαλιστικό κίνημα με ένα τρόπο σαφή και συγκεκριμένο, πράγμα που ασφαλώς έχω ο οποίος δεν βρίσκω να ενεργά σ' αυτό το χώρο, δεν μπορώ να πράξω. Θα περιοριστώ χι' αυτό το λόγο σε μερικές γενικότερες παρατηρήσεις σε μια κάπως πιο αφηρημένη οπτική προσπαθώντας να αναλύσω, αλλά ακόμη και απλά να αντιληφθώ τα τεράστια προβλήματα και τις ιστορικές προκλήσεις ενώπιον των οποίων βρισκόμαστε σήμερα. Θα αρχίσω με μια διατύπωση του κ. Παρασκευόπουλου, η οποία νομίζω ότι ανταποκρίνεται στα πράγματα και είναι καθοριστική χι' τα εμπόδια που έχει γνωρίσει και γνωρίζει ο συνδικαλισμός στη χώρα μας, αλλά και τη στάση συνολικά της κοινωνίας μας απέναντι του. Το γεγονός δηλαδή ότι ο συνδικαλισμός στην Ελλάδα δεν απολαμβάνει κοινωνικού κύρους, ή τουλάχιστον ότι το κοινωνικό του κύρος είναι σαφώς υποδεέστερο του κύρους τού κοινοβουλίου ή των κομμάτων. Πιστεύω ότι αυτό είναι αλήθεια. Και είναι αλήθεια χι' μια σειρά από λόγους που αναφέρονται σε παραδοσιακές μορφές κοινωνικής ενσωμάτωσης στη χώρα μας, όπως και σε σχετικά πρόσφατες ιστορικές συγκυρίες και εμπειρίες αυτής της κοινωνίας. Πρόκειται χι' μια -θα μπορούσαμε να πούμε - ιδιόρρυθμη αυτοαντίληψη αυτής της δημοκρατίας, η οποία δεν κατανοεί ότι όσο ουσιαστική είναι η λειτουργία του κοινοβουλίου και των κομμάτων χι' το πολιτικό σύστημα, άλλο τόσο ουσιαστική είναι και η ύπαρξη και λειτουργία των οργανωμένων συμφερόντων και σαφώς των οργανωμένων συμφερόντων των εργαζομένων, των συνδικαλάτων.

Θα προσπαθήσω να αναπτύξω τη λογική αυτού του τόσο τυπικά οφθαλμοφανούς, αλλά και τόσο περιορισποιημένου ή αγνοημένου από την πολιτική συνείδηση γεγονότος, όσο μπορώ πιο σύντομα και στη συνέχεια θα προσπαθήσω να αναφερθώ στην ιδιαιτερότητα και στις σημερινές προοπτικές που ανοίχονται χι' το συνδικαλισμό στην Ελλάδα.

Είναι κοινότυπο να επισημαίνει κανείς ότι τα τελευταία εκατό χρόνια και κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο ο καταμερισμός της εργασίας, η οργάνωση της παραγωγής, η διαμόρφωση των παραγωγικών δυνάμεων κλπ έχουν διαφοροποιηθεί και διαφοροποιούνται με έναν καταπληκτικά ταχύ ρυθμό. Ο σημερινός κόσμος της παραγωγής και της διανομής δεν είναι ο κόσμος του κλασσικού βιομηχανικού καπιταλισμού. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνική διαστρωμάτωση, οι κοινωνικές ισορροπίες, οι σχέσεις κράτους-κοινωνίας κλπ έχουν αλλάξει τόσο ώστε η επιστημονική προσέγγιση των φαινομένων να παρουσιάζεται αμήχανη, πολλές φορές ανέκδοτη να εξηγήσει τους

όρους και τις τάσεις συγκρότησης και ανασυγκρότησης της κοινωνικής συνοχής και επικοινωνίας και να καταφεύγει σε περιγραφικές κατασκευές και έννοιες χιά να αντιμετωπίσει γνωστοθεωρητικά τα φαινόμενα. Κατάληξει να χρησιμοποιεί έννοιες

όπως η μεταβιομηχανική κοινωνία, οι μεταυλιστικές αξίες κλπ ή αναλώνεται στη κατασκευή συστημάτων και όλο και περισσότερων υποσυστημάτων χιά να συλλάβει την πολλαπλότητα των επικαλυπτομένων δικτύων εξουσίας και κοινωνικής επικοινωνίας. Δεν θα επέκταθώ βέβαια εδώ σ' αυτή την προβληματική. Το αναφέρω απλώς χιά να τονίσω το εξής: Παρ' όλες τις τεράστιες διαφοροποιήσεις και αναδιαρθρώσεις δεν παύουν οι κοινωνίες μας να είναι κοινωνίες της αγοράς, δεν παύει ο παγκόσμιος καταμερισμός της εργασίας να καθορίζεται προνομιακά από την αγορά της ελεύθερης (sans phrase) εργασίας.

Κοινωνία της αγοράς σημαίνει ένα κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό σύστημα, το οποίο καθορίζεται και ορίζεται ως τέτοιο από την αγορά της εργασίας (είτε βιομηχανική ονομάσουμε αυτή την κοινωνία, είτε μεταβιομηχανική, ακόμη και αν απομονώσουμε δηλαδή τη τεχνολογική διάσταση του καταμερισμού της εργασίας μετατρέποντας την σε εμπειρικά προσβάσιμο φαινόμενο επιφανείας και την καταξιώνουμε στη συνέχεια σε κριτήριο των κοινωνικών σχέσεων, πράγμα που τελικά οδηγεί σε παρόμοια λογική επιχειρήματος όπως αυτή της απολυτοποίησης των "παράχωχικών δυνάμεων").

Η παράχωξη, ο τρόπος παράχωξης ορίζεται ιστορικά από την αγορά της εργασίας, όπου η αγορά εργασίας αποτελεί την ειδοποιό διαφορά αυτού του τρόπου παράχωξης από άλλους προηγούμενους. Αλλά δεν σημαίνει μόνο αυτό. Σημαίνει μιιά κοινωνία της οποίας ο συνεκτικός πυρήνας συλλογικότητας και αποδοχής κοινού άρα ιστορικά βιώσιμου ορθολογισμού είναι η αγορά της εργασίας, η κοινωνική σχέση εργοδότης-εργαζομένων: Ο πυρήνας συνοχής της κοινωνικής πολυπλοκότητας και συνθετότητας. Αυτός ο πυρήνας μπορεί να υπάρξει ως συνεκτικός, συλλογικός, ορθολογικός πυρήνας κοινωνικής συμβίωσης και επικοινωνίας μόνο από τη στιγμή που η σύγκρουση των κοινωνικών υποκειμένων που εκφράζει βρεί τη μορφή της -έστω ετεροβαρούς- ισορροπίας έκφρασης ενός διαρκούς αναπροσαρμοζόμενου ελάχιστου κοινού παρονομαστή συμφωνίας. Ελάχιστος κοινός παρονομαστής συμφωνίας ο οποίος παίρνει τη μορφή

της μαζικής δημοκρατίας, της σύγχρονης μορφής του κοινωνικού συμβολαίου.

Γιὰ νὰ υπάρξει αὐτή ἡ καθοριστική σχέση, γιὰ νὰ υπάρξει καὶ νὰ λειτουργήσει αὐτός ὁ πυρήνας, γιὰ νὰ υπάρξει ἡ αγορά, γιὰ νὰ υπάρξει ἡ κεφαλαιοκρατική σχέση τῆς οποίας τὴ λογική ἀναλύει αὐτός ὁ πυρήνας, πρέπει νὰ υπάρξουν συμβιβασμοί. Συμβιβασμοί οἱ οποίοι ἐπιτρέπουν νέες λειτουργικὲς ισορροπίες. Ισορροπίες καθοριστικὲς ὄχι μόνο γιὰ τὴ συνοχή τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ ορθολογικοῦ ὁρίζοντος ποὺ ἐπιτρέπει αὐτὴ τὴ συνοχή.

Αὐτοὶ οἱ συμβιβασμοί, οἱ ἐξισορροπήσεις συμφερόντων ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα κοινωνικὴ εἰρήνη, λειτουργία τοῦ πολιτικοῦ συστήματος διατήρηση τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστώτος, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐξηση τῆς παραγωγικότητας, τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη κλπ. Εφόσον δὲν ὁδηγούνται σὲ λανθάνουσες ἢ ἀνοικτὲς ρήξεις τοῦ κοινού ορθολογισμοῦ ποὺ συνέχει τὸν πυρήνα. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἔχουμε κοινωνικὴ κρίση, ἢ οικονομικὴ κρίση ποὺ ὁδηγεῖ σὲ κοινωνικὴ ἢ ἀκόμη ολοκληρωτικὰ φαινόμενα, κράτος ἐκτακτὲς ἀνάγκες κλπ.

Αὐτοὶ οἱ συμβιβασμοί, οἱ μορφὲς λειτουργικῆς ἐξισορρόπησης καὶ ικανοποίησης συμφερόντων, παίρνουν τὴ μορφή ενός λογικοῦ, δημοκρατικοῦ συμβολαίου, ὑπὸ συνθήκες συνταγματικῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν ποὺ λειτουργοῦν σύμφωνα με τὶς ἀρχὲς τοῦ Κράτους Δικαίου ὁ συνδικαλισμός π.χ. εἶναι ατομικὸ δικαίωμα ποὺ ἀσκεῖται συλλογικὰ ἐξασφαλίζοντας ἰσονομία καὶ ἰσοπολιτεία. Ἡ δεσμευτικὴ, κανονιστικὴ ἰσχυρότητα τῶν ἀρχῶν τῆς "γενικῆς θέλησης" ποὺ δίδουν πιά αὐτὸ τὸ θεσμοποιημένο συμβόλαιο, τὴ θετικότητα καὶ υλικότητα τοῦ δὲν εἶναι ὅμως ἀρκετά. Ἡ μαζικοποίηση τοῦ δικαιώματος συμμετοχῆς τῶν συμβαλλομένων ποὺ παίρνει υλικὴ μορφή τυπικὰ με τὴν καθολικὴ ψηφοφορία δὲν λύνει τὸ πρόβλημα τῆς οικονομικῆς-κοινωνικῆς ανισότητος. Εἶναι ἡ συγκρότηση καὶ ἐνεργοποίηση τῶν οργάνωμένων συμφερόντων, ἡ ἐμφάνιση τοῦ κοινωνικοῦ κράτους, ἡ ἐξέλιξη θεμελιώδους παρούσα τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων δόπλα καὶ σύμφωνα με τὰ ατομικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα ποὺ ολοκληρώνουν τὸ κοινωνικὸ συμβόλαιο, ποὺ ἐπιτρέπουν στὸν πυρήνα νὰ λειτουργήσει

κάτω από τις συνθήκες της σύγχρονης μαζικοποιημένης κοινωνίας. Για αυτές τις συνθήκες θα μπορούσαμε πολύ απλά να πούμε ότι το ορχανωτικό στοιχείο εκείνο, τα ορχανωμένα συμφέροντα εκείνα που βρίσκονται πιά κοντά σ' αυτό τον πυρήνα που περιγράψαμε ότι θεμελιώνει τη κοινωνία της αγοράς είναι, από την πλευρά των ερχαζομένων η ορχανωμένη εκπροσώπηση των συμφερόντων τους: τα συνδικάτα. Έτσι η λειτουργία των συνδικάτων είναι καθοριστική για την βιωσιμότητα των κοινωνικών συμβιβασμών και εξισορροπήσεων, είναι καθοριστική για την ύπαρξη και λειτουργία της Δημοκρατίας. Άλλωστε κι αυτό το λόγο ο συνταγματικός νομοθέτης κατοχύρωσε τη συνδικαλιστική ελευθερία μέσα στον ίδιο το θεμελιώδη νόμο που περιγράφει και κωδικοποιεί τη δημοκρατική κοινωνία: στο σύνταγμα. Αυτό βέβαια είναι γνωστό σε όλους μας και θεωρείται σήμερα από όλους και για όλους αυτονόητο, αλλά ίσως να μη γίνεται στην πραγματική του διάσταση κατανοητό. Εκεί ακριβώς τίθεται και η προβληματική της έλλειψης κύρους-που ανέφερε και ο κ. Παράσκευόπουλος-, εκεί πρέπει κανείς να αναζητήσει και τις ιδιαιτερότητες του συνδικαλιστικού φαινομένου και τις αχώνιες του στα πλαίσια του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού.

Ασφαλώς υπάρχουν σήμερα επιχειρήματα τα οποία ως ιδεολογήματα, αλλά και ως πολιτική και κρατική πρακτική προσπαθούν ν' αναιρέσουν αυτή την καθοριστική σημασία των κοινωνικών δικαιωμάτων και ουσιαστικά να περιθωριοποιήσουν την παρουσία και το ρόλο των συνδικάτων. Επιχειρήματα άλλωστε που κάποιοι παραδοσιακοί θεωρητικοί θα έλεγαν ότι παίρνουν τη θέση-ή προσπαθούν να πάρουν- της "άρχουσας ιδεολογίας".

Με λίγα λόγια αυτή τη θέση, η οποία σαφώς αντικατοπτρίζει πραγματικές εξελίξεις στο παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας και στη διεθνή διαμόρφωση των αγορών κεφαλαίου, υποστηρίζει ότι το μοντέλο, που παρουσιάζα παραπάνω για να εξηγήσω τη λογική που συνέχει τη κοινωνική επικοινωνία υπό συνθήκες σύγχρονης μαζικής δημοκρατίας, ανταποκρίνεται στο κεντρικό μοντέλο συσσώρευσης. Αυτό λόγω, σχηματικά, της διεθνοποίησης των λειτουργιών της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης και της διεθνούς κίνησης των κεφαλαίων, οδηγεί σε πειρασμό ή περιθωριοποιεί τις παρεμβατικές

δυνατότητες του εθνικού κράτους (τις πολιτικές που προκύπτουν από νεοκορπορατιστικές συμφωνίες) και γι αυτό το λόγο είναι ιστορικά παρωχημένο. Αυτή δε η αντίληψη του ιστορικά πεπερασμένου γίνεται εν ονόματι μιάς αναπαλάτωσης: του νεοφιλελευθερισμού. Εκεί όπου ξαφνικά οι νεοκορπορατιστικές συμφωνίες στα πλαίσια (πάντοτε για να ισχύουν παρά τις εντάσεις που παρουσιάζονται) του Κράτους Δικαίου θεωρούνται ξεπερασμένες εμφανίζεται και πάλι η αόρατη χείρ του 1776 για να καθορίσει το μέλλον. Όμως δεν είναι εκεί το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι ότι αυτό το αόρατο χέρι λειτουργεί μόνο κάτω από προϋποθέσεις κανονιστικών δεσμεύσεων, που αποτελούν την προϋπόθεση πραχμάτωσης συμφερόντων για τον Α. Smith. Ποιά όμως είναι η κανονιστική δεσμευτικότητα σε μιά κοινωνία η οποία δε λειτουργεί ως μιά κοινωνία ολιγαρχική, αλλά ως μαζική δημοκρατία; Πώς ορίζεται και πώς διαμορφώνεται αυτή; Εκεί είναι και η ορατή πλευρά της αόρατης χείρ. Εκεί είναι που ο νεοφιλελευθερισμός δεν είχε απαντήσει εκτός ίσως από την διαρθρωτική βία της ανερχόμενης ή την ωμή των κατασταλτικών μηχανισμών ενός κράτους που θεωρητικά το περιορίζει και πραχματικά το διογκώνει περιορίζοντας ακόμη και την ίδια την αγορά (βιομηχανία και αγορά εξοπλισμών). Δεν είναι τυχαίο ότι ήδη τα πρώτα δείγματα περιορισμού του νεοφιλελευθερισμού ως πολιτικού λόγου και ως πολιτικής πρακτικής είναι μπροστά μας και στις Η.Π.Α. μετά τη δεκαετία του 80 και στη Μεγάλη Βρεταννία. Αλλωστε οι πιο πετυχημένες νεοφιλελεύθερες λύσεις, πάρτε παράδειγμα τη μέχρι πρόσφατα Δ. Γερμανία, πέτυχαν σε χώρες όπου το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ουσιαστικά δεν πραχματώθηκε. Σε χώρες όπως η Ο.Δ.Γ. όπου εξακολούθησε η πολιτική των κοινωνικών συμβιβασμών και εξισορροπήσεων λόγω του ότι και η θέση, η προνομιακή θέση,

της χώρας στο παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας το επέτρεψε. Μα και στο ίδιο παράδειγμα σήμερα μετά την ενοποίηση είναι αδύνατο να αφαιρεθεί η πορεία της ενωμένης Γερμανίας έρμαιη νεοφιλελεύθερων πρακτικών. Η πορεία της κοινωνικής κρίσης θα είναι τέτοια ούτως ώστε στη καλύτερη περίπτωση θα είχαμε την επανάληψη του Ιταλικού οικονομικού σχήματος Βορρά-Νότου, αυτή τη φορά ως Δύση-Ανατολή. Αλλά ως επανέλθουμε και στα δικά μας.

Ποιές είναι αυτές οι ιδιαιτερότητες, ποιά είναι αυτά τα προβλήματα και οι προϋποθέσεις υπέρβασης για τις οποίες όλου μιλάμε και για τις οποίες ειδικά σήμερα γίνεται αυτή η συζήτηση; Πού βρίσκεται η μήτρα των προβλημάτων τα οποία αντιμετωπίζουμε τόσο έντονα; Πολλά θα μπορούσε να απαριθμήσει κανείς: ο παραδοσιακός ελληνικός κρατισμός, η παραδοσιακή δηλαδή κρατική παρέμβαση της οποίας προϋπόθεση και λογική στηρίζεται στην αναπαράγωγή πελατειακών σχέσεων, ο κατακερματισμός του κεφαλαίου και η πληθώρα των επιχειρήσεων με ελάχιστο αριθμό εργαζομένων όπου εκεί η δημιουργία αντικειμενικών κανόνων των σχέσεων εργοδότη-εργαζομένων είναι ουσιαστικά αδύνατη, η πρόσφατη, μετά τον πόλεμο, αλλά κυρίως μετά την μεταπολίτευση, υποκατάσταση της έκφρασης και εκπροσώπησης των συμφερόντων από τα κόμματα, η μέχρι πρόσφατα πολύπλευρη κατασταλτική παρουσία και παρέμβαση του κράτους στις εργασιακές σχέσεις κλπ.

Ίσως να μπορούσαμε να ~~παρα~~⁶⁹εξηγήσουμε τον ελληνικό συνδικαλισμό ως μία προσπάθεια κρατικού κορπορατισμού από την πλευρά του συντηρητικού μετεμφυλιακού κράτους, ο οποίος αποτυγχάνει, ενώ συγχρόνως ο κοινωνικός κορπορατισμός δεν μπορεί να λειτουργήσει και ουσιαστικά θέτει σε κίνηση τις διαδικασίες υποκατάστασης συμφερόντων από τα κόμματα, κατ'αρχήν του χώρου της Αριστεράς.

Στον αυταρχισμό του κρατικού ελέγχου, οργανωτικού, κατασταλτικού, οικονομικού (Εργατική Εστία), στην πίεση της υποχρεωτικής δικαιοσύνης δεν μπορούσαμε να αντιδράσεις παρά με την ένταξη σου στον κομματικό χώρο, το μόνο πεδίο, το οποίο είχε κάποια ελευθερία λειτουργίας, το πεδίο εκείνο, που ανταποκρίνοταν ή ως αντιπολιτευτική πρακτική, ή ως προοπτική διακυβέρνησης στην κρατικιστική λογική της αναπαράγωγής των κοινωνικών σχέσεων. Ετσι δεν υπέρισχε το κοινωνικό υποκείμενο, αλλά η κομματική σκοποθεσία, η οποία ήταν και η μόνη με προοπτική πρόσβασης στην κρατική παρεμβατικότητα. Γι αυτό δικαίως το φαινόμενο ονομάστηκε ψευδοκορπορατισμός (Γ.Μαυρογορδός).

Ενα ουσιαστικό στοιχείο όμως που χάνεται στην πολιτική αντιπαράθεση και ίσως στη σκιά των συγκεκριμένων κομματικών

επιλογών, αλλά που ήδη αναφέρθηκε είναι η ίδια η οργανωτική διάρθρωση του συνδικαλισμού που είναι καταφανές εμπόδιο στην προσπάθεια πραχμάτωσης του ρόλου του στην ελληνική κοινωνία. Πρόκειται χιιά τον πραχματικό κατακερματισμό της οργάνωσης των συμφερόντων. Αναφέρονται στον τεράστιο αριθμό των πρωτοβάθμιων σωματείων στη νομική αυτοτέλεια και αυτονομία τους, που σε συνδυασμό με τον επίσης μεγάλο αριθμό των δευτεροβάθμιων οργανώσεων (μιά σύγκριση π.χ. με τη Δ.Γερμανία αποδεικνύει άμεσα την ελληνική πολυδιάσπαση και αναποτελεσματικότητα) οδηγεί τον συνδικαλισμό στην ουσιαστική απραξία και εξάρτηση από τους κομματικούς - κυβερνητικούς μηχανισμούς. Υπό αυτές τις συνθήκες στρατηγικής είναι αδύνατο να χαραχθούν, μια έννοια της ενότητας και οργανωτικής σύμπτωσης συμφερόντων αποτελεί αδιάφορο ευχολόγιο. Χρειάζεται κατά τη γνώμη μου αναδιοργάνωση με στόχο συσκέντρωση δύναμης στα δευτεροβάθμια σωματεία, ώστε να υπερβούμε οργανωτικά τον κατακερματισμό και συγχρόνως περιορισμός του αριθμού των δευτεροβάθμιων σωματείων, ώστε να επιτύχει ο συνδικαλισμός σύνθεση συμφερόντων και στρατηγική αποτελεσματικότητα μέσα στην ίδια την κοινωνία και απέναντι στις κομματικές επιλογές, αλλά και χιιά να αποτελέσει ουσιαστικό κοινωνικό υποκείμενο απέναντι στη στοχασία των συμφερόντων της ερχοδόσας. Αλλιώςτε μόνο με αυτό το τρόπο θα πετύχει οργανωτικά ένα αποτελεσματικό αντίβαρο στα πλαίσια του κατακερματισμένου χαρακτήρα της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης και στην από αυτόν προκύπτουσα αδυναμία συκρότησης και έκφρασης συλλογικών συμφερόντων.

Αυτό το φαινόμενο της οργανωτικής πολυδιάσπασης και της υποκατάστασης συμφερόντων από τα κόμματα της συμπολίτευσης και της αντιπολίτευσης αναπαράγει το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργεί ο συνδικαλισμός. Ένα πλαίσιο πελατειακών εξαρτήσεων (διαπροσωπικών, αλλά και μαζικής-λαϊκιστικής μορφής κυρίως σήμερα) και διανομής προνομίων. Η λογική της κομματικής-κρατικής διανομής πόρων και προνομίων δεν αποτελεί μόνο καθοριστικό στοιχείο της κομματικής και κυβερνητικής πρακτικής με στόχο τη διεύρυνση της πελατείας και την εξάρτηση από τα κόμματα και το κράτος, αλλά έχει μεταβληθεί και στη λογική λειτουργίας και συμπεριφοράς του συνδικαλιστικού κινήματος και των εργαζομένων ως ατομικών ή συλλογικών υποκειμένων.

Έτσι η προνομιακή σχέση αποτελεί στόχο και συγχρόνως θέση άμυνας απέναντι στη κυβερνητική εξουσία από τη στιγμή που το επιμέρους πρόνομιο κατοχυρώνεται στα πλαίσια των κρατικών εξουήσεων διαποτίζοντας τη συμπεριφορά και αποτελώντας στόχο των οργανωμένων συμφερόντων. Κατάσταση από την οποία πολύ δύσκολα μπορεί να ξεφύγει ο συνδικαλισμός, εφόσον αυτό αποτελεί

ουσιαστικά τη λογική η οποία διέπει ολόκληρο το πολιτικό σύστημα και τη συγκρότηση και νομιμοποίηση-ενσωμάτωση των κοινωνικών σχέσεων.

Τα προβλήματα είναι τεράστια και γνωστά πιά. Εδώ μόνο συνοπτικά και επιφανειακά κάποιες αιχμές αναφέρω, για να συμπληρώσω ίσως ή

επικροτήσω και έχω αυτά που ήδη ανέφεραν οι φίλοι συνδικαλιστές. Το θέμα είναι ποιές είναι οι προοπτικές σήμερα. Πώς μπορεί να ξεφύγει ο συνδικαλισμός απ' αυτή την αρνητικότητα που περιγράφω. Ποιά είναι εκείνα τα πραγματικά στοιχεία που ανοίχουν προοπτικές, που μας επιτρέπουν να αναγνωρίσουμε, αν υπάρχει μία νέα εξέλιξη και πού αυτή εστιάζεται.

Σαφώς ~~αν~~ ανοίξουμε την εφημερίδα, το ραδιόφωνο, τη τηλεόραση κλπ θα πληροφορηθούμε μάλλον μόνο αρνητικά πράγματα. Κρίση της δανειοληπτικής ικανότητας της χώρας, δημοσιονομική κρίση, κατάρρευση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας κλπ. Το πολιτικό μας σύστημα παρουσιάζει μία επίσης εικόνα ιλαροτραχική. Η κυβέρνηση δεν έχει ούτε να προτείνει λύσεις, ούτε φαίνεται να είναι σε θέση να ακολουθήσει μία στρατηγική, να θέσει στόχους. Η αντιπολίτευση δεν έχει εναλλακτικές λύσεις. Ολόκληρη η πολιτική ηγεσία φαίνεται να συγκεντρώνει την ενεργητικότητά της στην περίφημη δίκη που αποδεικνύει τη κατάρρευση της λειτουργίας της και της διαχειριστικής της ικανότητας και θέλησης.

Δυνάμεις μέσα στα ίδια τα κόμματα, που είναι σε θέση να αντιληφθούν τα προβλήματα και τις προκλήσεις ή τις ευκαιρίες της πραγματικότητας, συναντούν συνεχώς εμπόδια από κατεστημένους μηχανισμούς και εξαρτημένα από τις ηγεσίες συμφέροντα ή μηχανισμούς εξάρτησης και συνενοχής. Πολλοί μιλούν για λανθάνουσα κρίση αντιπροσώπευσης. Η εικόνα όμως της αδυναμίας διακυβέρνησης δε σημαίνει ότι τα αδιέξοδα είναι καθοριστικά και αμετάκλητα.

Όλη η συζήτηση συνειδητά ή με λανθάνοντα τρόπο αναφέρεται στο πρόβλημα του εκσυγχρονισμού. Εκσυγχρονισμού της πολιτικής στρατηγικής, της σχέσης κοινωνίας-κράτους, της διαδικασίας λήψης αποφάσεων κλπ. Όμως ο εκσυγχρονισμός δεν προέρχεται από κάποιες αποφάσεις ηγεσίας, έστω και καλοπροαίρετες. Ο εκσυγχρονισμός προϋποθέτει κρίσεις εκσυγχρονισμού. Προϋποθέτει κρίσεις του

υπάρχοντος που θα οδηγήσουν σε αναπροσδιορισμούς, ανασυγκροτήσεις και αναδιορθώσεις. Οι εστίες των δυνατοτήτων εκσυγχρονισμού, οι εστίες εκσυγχρονιστικής κοινωνικής ενέργειας υπάρχουν και δεν είναι τυχαίο ότι κάναμε αυτή τη συζήτηση και ότι πάρθηκε η πρωτοβουλία για αυτή τη συζήτηση και για άλλες πολλές που υπάρχουν και θα επακολουθήσουν. Στο συνδικαλιστικό χώρο παρόλα τα προβλήματά του που αναφέραμε εδώ και που απασχολούν τους σκεπτόμενους ανθρώπους σ' αυτή τη κοινωνία, βλέπει κανείς εστίες,

στοιχεία, δυνατότητες αυτής της κοινωνικής δυναμικής.

Ας δούμε τι συμβαίνει αυτή τη στιγμή. Ποιά ιστορική συγκυρία διαμορφώνεται.

Μετά από τις γνωστές και μακρόχρονες ιστορίες των σωματείων-σφραγίδων και τις δικαστικές παρεμβάσεις υπέρ των συνδικαλιστικών ηγεσιών και οργάνωσεων που πρόσκεινται στο εκάστοτε κυβερνών κόμμα είχαμε το 25ο συνέδριο του 1989 με συμμετοχή όλων των παρατάξεων και από το οποίο προέκυψε ένα αντιπροσωπευτικό προεδρείο. Εχουμε δηλαδή για πρώτη φορά τουλάχιστον μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο μία Γ.Σ.Ε.Ε. η οποία μπορούμε να πούμε ότι πράγματι αντιπροσωπεύει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος από τους οργανωμένους εργαζόμενους. Σήμερα άλλωστε και ως αποτέλεσμα των πολιτικών-κομματικών αδιεξόδων από το 1989 και μετά έχουμε την πρωτοφανή συγκυρία και ευκαιρία για τον συνδικαλισμό η προεδρία της Γ.Σ.Ε.Ε. να μη ταυτίζεται με την κυβέρνηση. Υπό αυτές τις συνθήκες μπαίνει μπροστά μία -και θεσμική- διαδικασία για αυτοχρηματοδότηση των συνδικάτων και μέσω αυτής μία διαδικασία αυτονόμησης του συνδικαλισμού από το Υπουργείο Εργασίας, από τις εκάστοτε επιλογές και πρακτικές της κυβέρνησης και του κράτους. Ένα καταρχή θετικό στοιχείο είναι ήδη πραγματικότητα: η συμφωνία της Γ.Σ.Ε.Ε.-Σ.Ε.Β. για την οποία μίλησε ο πρόεδρος της Γ.Σ.Ε.Ε. κ. Κανελλόπουλος. Πρόκειται για συμφωνία η οποία δεν ήταν επιταγή κομματικών και κυβερνητικών συμφερόντων, αλλά συμφωνία έκφρασης της ελεύθερης επιλογής, του ελεύθερου διακανονισμού των σχέσεων των συγκεκριμένων αυτών εκφραστών κοινωνικών υποκειμένων. Αλλωστε είναι γνωστή η αντίθεση των παραδοσιακών ηγεσιών των κομμάτων και κυρίως των υποτιθέμενων εκφραστών των συμφερόντων των εργαζομένων προς αυτή τη συμφωνία.

Αντίθεση που καταγράφηκε κι από το Τύπο. Πρόκειται για συμφωνία η οποία όντως για πρώτη φορά βάζει, ανεξάρτητα από τις επιλογές της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης αυτό ακριβώς το θέλω του κοινωνικού συμβιβασμού—παρ'όλες τις κεφαλαιώδεις αντιθέσεις— ως προϋπόθεση της λειτουργίας της αγοράς, επέκταση της, αντιμετώπιση της κρίσης της παραγωγικότητας και γενικότερα της εξισορρόπησης κοινωνικών συμφερόντων.

Απλά μπορούμε βάσει αυτής της εμπειρίας να παρατηρήσουμε ότι διαγράφεται μία διαδικασία χειραφέτησης των κοινωνικών συμφερόντων και κυρίως των οργάνωσεων των εργαζομένων από τους μηχανισμούς υποκατάστασής των.

Νομίζω ότι η εξέλιξη αυτής της θετικής εξέλιξης είναι σήμερα προφανής. Το τελευταίο διάστημα τα όρια των πολιτικών κομμάτων και της εκάστοτε κυβέρνησης να χρησιμοποιεί τους κρατικούς πόρους ή και τον κρατικό δανεισμό με τη μορφή διανομής προνομίων και πόρων

για την αναπαράγωγή διαπροσωπικών ή μαζικών πελατειακών σχέσεων και εξαρτήσεων έγιναν εμφανέστατα. Αυτή η παρουσία των ορίων εμφανίσθηκε στο πολιτικό πεδίο και με τη μορφή των κρίσεων της πολιτικής διαχείρισης, της κρίσης διακυβέρνησης και των αλεπάλληλων αναποτελεσματικών εκλογών. Γιατί αυτά τα όρια; Γιατί δεν υπάρχουν πλέον πόροι γι'αυτό το σκοπό; Γιατί εφθάσαμε τα όρια δανειοληπτικής ικανότητας; Με άλλα λόγια δεν υπάρχει οικονομική δυνατότητα να συνεχισθεί (ή τουλάχιστον περιοριζέται ουσιαστικά) αυτή η διανομή πόρων και προνομίων για να λειτουργήσει με τον αναρχικό τρόπο με τον οποίον λειτούργησε ως σήμερα για την πορεία αυτονόμησης-χειραφέτησης του συνδικαλιστικού κινήματος, αλλά και όχι μόνον αυτού.

Παρ'όλα αυτά η απεγνωσμένη προσπάθεια των παραδοσιακών ηγεσιών των κομμάτων να επιτύχουν τη συνέχεια αυτής της μέχρι τώρα τόσο αποτελεσματικής πρακτικής τους δεν οδηγεί παρά σε νέους δανεισμούς (πράγμα όλο και πιά δύσκολο), πληθωρισμό, ανεργία κλπ. Περιορίζονται τα υλικά μέσα όλο και πιά καθοριστικά, για την αναπαράγωγή των παραδοσιακών δικτύων εξουσίας.

Ακόμη και αν το δούμε τελείως κυνικά στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουμε. Η αναζήτηση προνομίων και πόρων μέσω της κομματικής

σύνδεσης και της κυβερνητικής πρακτικής (ως συγκεκριμένη δυνατότητα για την συμπολίτευση και ως μελλοντική δυνατότητα για την αντιπολίτευση) γίνεται αναποτελεσματική. Ακόμα ^{μύαν} ~~αποζητά~~ κανείς την εξάρτηση εφόσον δεν έχει αποτέλεσμα, η σύνδεση αποβαίνει άκαρπη. Άρα αρχά ή χρήσιμα θα εκκαταληφθεί. Η αδυναμία της κρατικής παρέμβασης οδηγεί στην χειραφέτηση των οργανωμένων συμφερόντων, οδηγεί στον παραχωρικό διάλογο των κοινωνικών υποκειμένων. Όμως η απάντηση σ' αυτή τη θετική εξέλιξη είναι ήδη παρούσα ως αντανάκλαση διεθνών εμπειριών και συμπεριφορών: η νεοφιλελεύθερη απάντηση.

Όμως στα πλαίσια του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού πρόκειται για κάτι άλλο ή μάλλον για απλή αντανάκλαση, για ψευδο-νεοφιλελευθερισμό. Το ζητούμενο είναι απλό, να αποτρέψει κοινωνικούς συμβιβασμούς, αλλά κυρίως να μειώσει τα-έτσι κι αλλιώς σαφώς υποδεέστερα σε σύγκριση-προνόμια στρωμάτων των εργαζομένων και να αυξήσει τα προνόμια προς την ερχοδοσία, αναδιανέμοντας ακόμη πιο έντονα τίποτε άλλο παρά τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που έτσι δεν μπορεί να λύσει. Αυτά τα προνόμια είναι γνωστά και παραδοσιακά, αλλά και σύγχρονα. Τα έχουμε ζήσει, τα έχουμε περάσει σε όλες τις μορφές. Παλιά τζάκια, νέα τζάκια, τώρα αναπαλαιώνονται τα νέα τζάκια. Συνεχώς τζάκια, έχει γεμίσει καπνίλα η χώρα.

Όλες αυτές οι επισημάνσεις, όπως παρουσίασαν και οι προηγούμενοι ομιλητές, δεν σημαίνει ότι όλα βάνουν κατ'ευσχή, ότι δεν υπάρχουν

εμπόδια. Τα εμπόδια είναι τεράστια: κοινωνικά, οικονομικά, οργανωτικά. Για παράδειγμα το γνωστό επιχείρημα που ακούγεται κυρίως στα πανεπιστήμια. Πώς είναι δυνατόν να οργανωθούν ορθολογικά οι εργασιακές σχέσεις σε μία χώρα όπου το 50% είναι αυτοαπασχολούμενοι. Όπου για αυτό το λόγο οι οποιαδήποτε συμβιβασμοί στην αγορά της εργασίας δεν πρόκειται να οδηγήσουν σε ορθολογικές οικονομικές στρατηγικές, εφόσον η μισή κοινωνία είναι εκτός.

Όπως όταν στη Δυτική Ευρώπη ο συνδικαλισμός συνεκροτέτο ως καθοριστικός και σύντομη -αν θέλετε- τες η καθεστωτική δύναμη, η πραγματική μεταρρυθμιστική δυναμική τα ποσοστά ήταν ακόμη πιο αρνητικά για αυτόν (τεράστιος αγροτικός τομέας κλπ). Πιστεύω λοιπόν

• ότι η εξορθολογιστική δύναμη, ακόμη κι αν τυπικά ή στατιστικά αναφέρεται στο 50% του εργατικού δυναμικού, θα έχει τη μορφή μιάς καταλυτικής πίεσης και χιά των εξορθολογισμών των διεργασιών που αφορούν άμεσα και το υπόλοιπο 50%. Πίεση κατά της παραιοκοινωνίας, της αντιπαράγωγικής συμπεριφοράς, της προνομιακής κατανομής των πόρων (που λέγεται και φοροδιαφυγή) κλπ. θα οδηγήσει σε μιά οργανική και οργανωτική ενσωμάτωση που είναι απαραίτητη μπροστά στη διαχραφόμενη πιά ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς και στην αναγκαιά χιά την αποτελεσματικότητα στη διεθνοποίηση -στα πλαίσια της ενωμένης Ευρώπης- των κοινωνικών ταυτίσεων και συμφερόντων. Διαφορετικά η κρίση, η αναπαράγωή κρίσεων και αδιεξόδων αποτελεί τη μόνη αναλλακτική δυνατότητα. Πιστεύω ότι και μέσα στα κόμματα έχουν ήδη δημιουργηθεί οι δυνάμεις, οι οποίες έχουν διακνώσει αυτές τις κοινωνικές τάσεις και προσπαθούν να παλέψουν χιά την αναδιοργάνωση, την αναπροσαρμογή των κομμάτων και του πολιτικού συστήματος, ώστε να μπορέσει τοπολιτικό πεδίο να ανταποκριθεί στις ελπιδοφόρες αυτές κοινωνικές διεργασίες. Αλλιώςτε αν δεν συνέβαινε αυτό δεν θα είμαστε εδώ σήμερα με αυτή τη σύνθεση και βάση της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας.

Μπροστά μας βρίσκονται επίσης νέα προβλήματα ευρωπαϊκά αλλά και ελληνικά που πρέπει να αντιμετωπίσουμε αν θέλουμε να αποφύγουμε τον εξευτελισμό της κοινωνίας μας και την διάλυση όσων έχουν πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά επιτευχθεί μέχρι σήμερα.

Δεν αναφέρωμαι μόνο στην απειλή της ανεργίας, της νέας μορφής της δομικής ανεργίας, που χρησιμοποιείται συνήθως από τους νεοφιλελεύθερους ως μηχανισμός πίεσης και εκβίωσης απέναντι στους εργαζόμενους και τις οργανώσεις τους. Πράγμα όμως που δεν αναιρεί το γεγονός ότι πρόκειται χιά τεράστιο πρόβλημα που πρέπει να λύσουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι, που πρέπει να αποτελεί συστατικό περιεχόμενο της στρατηγικής τού συνδικαλισμού.

Αναφέρωμαι και στο αυξανόμενο και σύντομα τεράστιο πρόβλημα των ξένων. Των ανθρώπων που κυνηγημένοι από την ανέχεια, την πείνα ή τις πολιτικές τραγωδίες (συνήθως όλα μαζί) έρχονται και βρίσκονται τις περισσότερες φορές παράνομα στη χώρα

μας. Αντικείμενο της πιά άχριας εκμετάλλευσης αλλά και των πιά αντιδραστικών αντιστάσεων της ελληνικής κοινωνίας. Πρόβλημα το οποίο και αυτό δίπλα σε πολλά άλλα δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν

· οι κατεστημένες ηξίες και οι παραδοσιακές πρακτικές των πολιτικών κομμάτων.

Τελειώνοντας είμαι της γνώμης ότι η διαδικασία χειραφέτησης του συνδικαλισμού σε συνδυασμό με νέες κατανοήσεις και αντιλήψεις μέσα στα ίδια τα κόμματα αποτελούν τη μόνη δυνατότητα αλλά και ελπίδα να βγει η χώρα από τα αδιέξοδα στα οποία βρίσκεται, αλλά και να αντιμετωπίσει αυτά που απειλητικά διαχρόνως στο άμεσο μέλλον.

Δημήτρης Χατζησωκράτης

Το συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει ν'αλλάξει

Ορισμένες σκέψεις που θα διατυπώσω θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν άλμα προς τα μπρος, σαν μία απόπειρά να μην αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της καθημερινότητας με τις μεγάλες αδυναμίες, τις ελλείψεις, τις καθυστερημένες στοχεύσεις που σε χώρους αλλά και συνολικά παρουσιάζει το Εργατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα.

Δεν θα ήταν όμως ορθή και δεν θα βοηθούσε μια τέτοια κριτική. Αν δεν υπάρχει αντίληψη και δεν διαμορφωθεί σύστημα προτάσεων και σχέδιο προς ποιά κατεύθυνση θέλουμε να κινηθούμε, τότε δεν θα υπάρχουν και τ'αντίστοιχα βήματα.

Οι σκέψεις και οι κατευθύνσεις αυτές κυοφορούνται, βηματοδοτούνται, χρειάζονται μία ιδιαίτερη περίοδο για να ωριμάσουν στις συνδικαλιστικές ηγεσίες και στους ενεργούς συνδικαλιστικά εργαζόμενους.

Οι νέες σκέψεις για παράδειγμα για τον κοινωνικό διάλογο, για την αποτίναξη του κρατικού πατερναλισμού και κηδεμονίας, χρειάστηκαν εδώ και δύο χρόνια να συζητηθούν εντονότατα, να υπάρξουν συγκρούσεις για να προκύψουν οι προτάσεις της ΓΣΕΕ για μία Εθνική Συμφωνία για το Κοινωνικοασφαλιστικό και για τον Εθνικό και κοινωνικό διάλογο για τη βιομηχανία, καθώς και το φετεινό σημαντικό βήμα για τη διετή συμφωνία της ΕΓΣΣΕ με την εργοδοσία.

Σήμερα πλέον έχει γίνει κοινή συνείδηση ότι σ'έναν κόσμο που αλλάζει με μεγάλες ταχύτητες και το συνδικαλιστικό κίνημα της χώρας μας πρέπει ν'αλλάξει. Δεν μπορεί, δεν πρέπει να γίνεται καμμία εξέλιξη κοινωνική και πολιτική με το σ.κ. στη γωνία. Ο κοινωνικός μετασχηματισμός σε αριστερή προοδευτική κατεύθυνση δεν μπορεί να γίνει παρά μέσα από έναν ευρύ συνασπισμό κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων. Η μεγάλη κοινωνική δύναμη των εργαζομένων, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από το σ.κ., πρέπει να αρθρώσει το δικό της κοινωνικό και πολιτικό λόγο, τις δικές της συγκεκριμένες συνολικές προτάσεις, με αυτονομία από κυβέρνηση, εργοδοσία και κόμματα.

Με αυτές τις προτάσεις και μόνο μέσα από μία τέτοια προοπτική, το συνδικαλιστικό κίνημα μπορεί ν'αποτελέσει τον αναγκαίο πόλο για έναν συνασπισμό εξουσίας, που θα προωθή τη δημοκρατική εξουσία των εργαζομένων.

Μη χελιδνάζετε. Το κυρίαρχο πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας, που πηγάζει μέσα απ'όλους τους αρμούς της, είναι ο εκσυγχρονισμός. Σ'αυτό φαίνεται να συμφωνούν όλες οι τάξεις και οι κοινωνικές κατηγορίες. Το πρόβλημα όμως είναι, ποιος εκσυγχρονισμός και σε ποιά κατεύθυνση; Ποιά κοινωνική δύναμη θα βάλλει τη σφραγίδα της σ'αυτό τον εκσυγχρονισμό;

Εμείς θέλουμε αυτός ο εκσυγχρονισμός να είναι και αριστερός και δημοκρατικός και να βάλλει τη σφραγίδα της σ'αυτόν και να ηγεμονεύσει η εργατική τάξη της χώρας μας. Για να το πετύχουμε όμως αυτό, χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, ξεπέρασμα συνολικό αυτού που συμβαίνει σήμερα και ριζική αντιστροφή της κατάστασης.

Είναι ανάγκη να υπάρξει ένα συνδικαλιστικό κίνημα ισχυρό, σύγχρονο, διεκδικητικό, ταξικά και αγωνιστικά προσανατολισμένο. Ένα συνδικαλιστικό κίνημα που θα γίνει ικανό να εκπληρώσει το διπλό του ρόλο. Του οργανωτή, δηλαδή, των διεκδικήσεων και των συλλογικών διαπραγματεύσεων και του πολιτικού υποκειμένου, που στοχεύει σε μία πολιτική δημοκρατική ανάπτυξη, όπου θα πραγματοποιείται και το ξεπέρασμα των κοινωνικών ανισοτήτων, και θα αναδιατυπώνονται οι νέες αξίες και ποιότητες για τη ζωή. Ένα συνδικαλιστικό κίνημα που θα προωθεί μία νέα αντίληψη στη διεκδικητική του δράση, που θα συσπειρώνει γύρω από κοινά διεκδικητικά προγράμματα τα διαφορετικά στρώματα των εργαζομένων, ανέργων και όλες τις διαφορετικές μορφές και σχέσεις εργασίας που υπάρχουν σήμερα στην κοινωνία.

Τα συμπεράσματα από την πείρα του εργατικού κινήματος της πατρίδας μας, και ιδιαίτερα των τελευταίων χρόνων, αλλά και από την πλούσια αντίστοιχη ευρωπαϊκή εμπειρία, υπογραμμίζουν την ανάγκη μίας βαθιάς προγραμματικής ανανέωσης και επιθετικής παρέμβασης των εργατικών συνδικάτων σε ένα ευρύτερο πεδίο θεμάτων, από την δική τους ταξική σκοπιά. Με αιτήματα και στόχους που να συνδυάζουν τον αγώνα για το εισόδημα και την ενίσχυση του ρόλου τους στην παραγωγική διαδικασία με τη διεύρυνση της παραγωγής και την ποιοτική της βελτίωση, τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, με τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και την προστασία του περιβάλλοντος, την εκπαίδευση των εργαζομένων στις νέες τεχνολογίες, με τη θέσπιση θετικών διακρίσεων σε όφελος των γυναικών, με την ανακατανομή του συνολικού χρόνου της ζωής, με τη διαρκή ενίσχυση των θεσμών συμμετοχής και εργατικού ελέγχου.

Ακριβώς αυτά τα αιτήματα της δημοκρατίας, της αυτονομίας, της εργατικής συμμετοχής και ελέγχου είναι στοιχεία που συνδέονται με το πολιτικό κίνημα που αποβλέπει σε διαρθρωτικές μεταβολές στην οικονομία και στο πολιτικό σύστημα.

Μία νέα κουλτούρα πρέπει να διαποτίσει το συνδικαλιστικό κίνημα, και τους εργαζόμενους καθένα χωριστά.

Όταν αποβλέπουμε σε μία εργατική τάξη που θα "ηγεμονεύσει" στον εκσυγχρονισμό και στην παραγωγική αναδιάρθρωση της οικονομίας, είναι απαραίτητο να υπάρξουν και οι προϋποθέσεις για μία τέτοια κατάκτηση.

Γι αυτό ακριβώς πρέπει να δοθεί ιδιαίτερο βάρος και στη συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωση και στη διάδοση της πλατιάς συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, και στους θεσμούς συμμετοχής και ελέγχου, γιατί στην πράξη, μέσα από τέτοιες διαδικασίες συμμετοχής και ευθύνης, όχι μόνο των συνδικαλιστικών ηγεσιών, αλλά των ευρύτερων μαζών των εργαζομένων, ανδρών και γυναικών, μπορεί να υπάρξει η δυνατότητα μεγαλύτερων και μαζικότερων πρωτοβουλιών, να αναδειχθούν νέα στελέχη, και ιδιαίτερα γυναίκες, να προωθηθεί η διαπαιδαγώγηση, η ικανότητα διεύθυνσης, που η έλλειψή της πολλές φορές δυστυχώς αναγκάζει μοιραία τους εργαζόμενους να παραμένουν με μία διαιώνιση της μιζέριας. Απωθώντας το μοντέλο της δημοκρατίας των ειδικών, στο οποίο τείνει να αυτοπροσδιοριστεί κάθε μορφή της συμμετοχής, με τέτοιους εργαζόμενους, καλά οργανωμένους, πληροφορημένους και ικανούς να

διαπραγματευτούν σωστά στο επίπεδο της επιχείρησης, μπορούμε να δημιουργούμε τη βάση για ισχυρές δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, που θα μπορούν να συγκεντρώνουν όλη την εμπειρία και τη γνώση από το πρωτοβάθμιο επίπεδο και θα διαμορφώνουν με τη σειρά τους, θα διεκδικούν και θα διαπραγματεύονται μία συνολικότερη πολιτική σε επίπεδο κλάδου ή περιοχής, και τελικά σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Προς αυτή την κατεύθυνση, αναγκαία είναι μία διαφορετική οργάνωση του Συνδικατού. Μία αδιάκοπη ιδεολογική παρέμβαση και λήψη αντιστοιχών οργανωτικών μετρών, για να καταπολεμηθεί η γραφειοκρατικοποίηση, η απομάκρυνση, η αποθάρρυνση, η αδιαφορία και η απογοήτευση.

Μέσα από μία τέτοια διαδικασία, πρέπει να υπάρξει ως βασική στόχευση η υπεράσπιση της οργανικής ενότητας του κινήματος από την κορυφή ως τη βάση, και η αποτροπή των σχεδίων διαχωρισμού, διχασμού, διαχωριστικών γραμμών και πόλωσης.

Σήμερα έχει φτάσει η στιγμή για τη λειτουργική οργανωτική ανασυγκρότηση του συνδικαλιστικού κινήματος. Οι νέες εξελίξεις επιβάλουν μία διαφορετική οργάνωση των συνδικάτων, κατάλληλη να συνδέει επιχειρήσεις και χώρο, και να διαχειρίζεται όλες τις πλευρές που σχετίζονται με το εισόδημα, την απασχόληση, την κοινωνική και πολιτιστική ζωή των μισθωτών. Η ανασυγκρότηση/αναδιοργάνωση και νέα δομή του συνδικαλιστικού κινήματος δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποτελέσει παραταξιακό χειρισμό κορυφής, αλλά να γίνει υπόθεση όλων των εργαζομένων.

Πρέπει, άμεσα, να οδηγηθούμε στην ενιαία έκφραση του συνδικαλιστικού κινήματος, που θα ξεπερνάει την τεχνητή διαίρεση των εργαζομένων στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα με μια ενιαία τριτοβάθμια οργάνωση. Λιγότερα και ισχυρότερα συνδικάτα, μέσα από συγχωνεύσεις με θεσμικά κατοχυρωμένα την οικονομική τους αυτοδυναμία και με κέντρο βάρους το επιχειρησιακό, εργοστασιακό συνδικάτο, το σωματείο Δημόσιας Υπηρεσίας και τοπικό επαγγελματικό σωματείο, όπου δεν μπορεί να συσταθούν τα παραπάνω. Ομοσπονδίες των κλάδων με αριθμό που δε θα ξεπερνάει το ένα τρίτο των σημερινών, και με προσανατολισμό των Εργατικών Κέντρων στα θέματα της Τοπικής Ανάπτυξης της οργάνωσης της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής των εργαζομένων.

Να κατοχυρώσουμε την οικονομική αυτοτέλεια των συνδικαλιστικών οργανώσεων, να επιζητήσουμε την κατάρχιση των κάθε λογής μηχανισμών και θεσμών που συντηρούν και αναπαράχουν την πολιτική, οργανωτική και οικονομική εξάρτηση των συνδικάτων (κρατική χρηματοδότηση, εργατική εστία, Ταμείο Εργατικών Στελεχών).

Να αναπτύξουμε σχήματα και να προωθήσουμε τη σύνδεση του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος με το σ.κ. των επιστημόνων, των οποίων ο κοινωνικός και πολιτικός ρόλος διευρύνεται. Να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες ώστε σε ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα να υπάρχουν προτάσεις, τεκμηριωμένες λύσεις, καθώς και να αναληφθεί δράση μέσα από έναν τέτοιο συντονισμό.

Να συνεργαστούν θεσμοθετημένα ή άτυπα, τα συνδικάτα με τα νέα κοινωνικά κινήματα σε μια προσπάθεια ουσιαστικής συμμετοχής στον σχεδιασμό της ανάπτυξης, πειραματισμού σε νέες μορφές εργασιακών σχέσεων και έκφρασης της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Τα συνδικάτα και κύρια τα Εργατικά Κέντρα οφείλουν να συνδεθούν και να αναπτύξουν πολύμορφες πρωτοβουλίες μαζί με την Τοπική Αυτοδιοίκηση για την υπεράσπιση και βελτίωση του Κοινωνικού Εισοδήματος των εργαζόμενων, για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους, για την αγωνιστική δράση πάνω σε όλα τα προβλήματα που συγκροτούν μια νέα αντίληψη για την ποιότητα ζωής.

Είναι δυνατό σε αυτά τα πλαίσια, μια άμεση επίσημη σύμβαση κοινής πράξης και συνδιάσκεψης συνδικάτων και οικολογικών συλλόγων για την πληροφόρηση και την εποπτεία της υγείας και του περιβάλλοντος σε ορισμένες περιοχές και επιχειρήσεις.

Τα συνδικάτα καλούνται σήμερα να εκφράσουν και τους ανέργους που διαρκώς αυξάνονται, ιδιαίτερα ανάμεσα στις γυναίκες και τους νέους. Μόνον έτσι είναι δυνατό να μειωθούν τα φαινόμενα διαχωρισμού, έως και σύγκρουσης μεταξύ "εξασφαλισμένων" και μή.

Το συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να αντιμετωπίσει δημιουργικά την πρόκληση να διαποτίσει ουσιαστικά την προβληματική και τη δράση του, με τις αξίες και τις προτάσεις των φενιμιστικών κινήματων. Τούτο αφορά τόσο στο πρόγραμμα διεκδικήσεων όσο και στις μορφές οργάνωσης και λειτουργίας των συνδικάτων.

Η αντίθεση των δύο φύλων δεν μπορεί προφανώς να μένει έξω από το χώρο της δουλειάς αλλά και από τις συνδικαλιστικές δραστηριότητες.

Υπάρχει ένα κεντρικό πρόβλημα που είναι "έξω" στην ουσία από την προβληματική μας. Η επιχείρηση. Γι αυτό και ο βιομηχανικός εργάτης, το νέο στέλεχος νιώθει μακριά μας. Σήμερα υπάρχει μια καλύτερη ηγετική ομάδα σε επίπεδο κορυφής του σ.κ. που αναγκάζεται να παράγει έργο αντίστοιχο των καιρών σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο. Το μεγάλο όμως κεντρικό θέμα "επιχείρηση" -δημόσια ή ιδιωτική- η μικροοικονομική της διασάση, και όχι μόνο, δεν μας έχουν αγγίξει και δεν τάχουμε και εμείς αγγίξει. Γι αυτό και εμείς αισθανόμαστε, όπως άλλωστε και οι εργαζόμενοι, "ξένοι".

Βρισκόμαστε μπροστά σε μια μεγάλη αλλαγή της σύνθεσης της εργασίας σ'όλους τους τομείς. Ο αριθμός των άμεσων εργατών μειώνεται και άλλα πρόσωπα αναδύονται. Στη θέση της άμεσης σχέσης εργάτη-μηχανής, αναδύεται ένα δίκτυο επικοινωνιών.

Εδώ πρόκειται για την αναγκαιότητα να μάθουμε ποιά είναι το βάρος αυτού του φαινομένου στη διαχείριση της επιχείρησης. Να κάνουμε και τους άλλους εργαζόμενους να δουν ότι είναι σημαντικά αποφασιστικό να τους πάρουμε και αυτούς με το μέρος μας.

Το κεντρικό ζήτημα είναι να δούμε ποιά είναι για την επιχείρηση και συμμετρικά για μας το "κέντρο" και το σημείο απ'όπου θα "κυβερνούμε".

Η επιχείρηση έχει εκπληκτική ανάγκη την επιχειρησιακή ευκαμψία. Η ευκαμψία είναι η δική μας ευκαιρία. Να δώσουμε τις δικές μας αντιλήψεις για αυτήν. Να την κάνουμε για μας προσοδοφόρα. Να επεξεργαστούμε τους όρους, τις προϋποθέσεις, τα ανταλλάγματα. Εδώ είναι η μεγάλη πρόκληση.

Τέλος, μέσα από τις δικές τους τις εμπειρίες οι εργαζόμενοι, και το σημαντικότερο, συνδικαλιστικές δυνάμεις, αναδεικνύουν σαν κεντρικό θέμα για μια νέα πορεία στο συνδικαλιστικό κίνημα το τέλος των κεντρικών συνδικαλιστικών παρατάξεων.

Μορφές και σχήματα, που λειτούργησαν μια ολόκληρη εικοσαετία για να δώσουν απάντηση σε υπαρκτά προβλήματα, που απορρέουν πέρα από τα άλλα και από την ενιαία έκφραση του συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, φαίνεται ότι έχουν κλείσει τον κύκλο τους. Και αυτό έχει γίνει μετά και την πλήρη μετατροπή τους, ανεξάρτητα από θελήσεις και διακηρύξεις, σε κομματικά παραρτήματα.

Μια τέτοια πορεία, αν θέλουμε την ενεργοποίηση ευρύτερων δυνάμεων εργαζομένων και το σπασίμο στην πράξη της γραφειοκρατικοποίησης και αναποτελεσματικότητας των συνδικάτων είναι υποχρεωτική και πρέπει να αρχίσει, έστω και μέσα από μια μονομερή πράξη των ευρύτερων δυνάμεων της αριστεράς που λειτουργούν οργανωμένα στο συνδικαλιστικό κίνημα. Δεν έχει νόημα κανενός είδους καθυστέρηση. Ούτε και δικαιολογία ότι ένα τέτοιο εγχείρημα πρέπει να ακολουθηθεί ταυτόχρονα απ' όλες τις δυνάμεις.

Θα ήθελα να αναφερθώ σε ένα ζήτημα που θεωρώ ότι πρέπει να αποτελέσει, έχουν ήδη αρχίσει συζητήσεις, κεντρικό στοιχείο της στόχευσης των συνδικάτων. Της ανάγκης της διαμόρφωσης ενός συνολικού σχεδίου για την πορεία της οικονομίας και της κοινωνίας. Μιάς συνολικής κεντρικής συνεκτικής πρότασης.

Στη χώρα μας, οι μοναδικοί που σχεδιάζουν την οικονομία είναι η κυβέρνηση, και εντελώς δευτερευόντως το Κοινοβούλιο, και αυτό είναι. Καμμία άλλη εξουσία. Αυτοί που μιλούν περισσότερο για εκσυγχρονισμό βρίσκουν καταφύγιο σε μία αντίληψη για το κράτος, τη λειτουργία του δημοκρατικού κράτους, η οποία είναι εντελώς ξεπερασμένη.

Οι κανόνες που διέπουν τη θεσμική λειτουργία της δημοκρατίας στην πράξη δεν άλλαξαν μέσα στα τελευταία 100 χρόνια, και αναμφίβολα οι κοινωνίες που διακυβερνώνται με τέτοιους κανόνες εξαντλούνται με πιο γρήγορο τρόπο.

Μιά νέα διάρθρωση της συμμετοχικής δημοκρατίας της προηγμένης κοινωνίας είναι απαραίτητη με τρόπον ώστε η άσκηση της εξουσίας να μην έχει μόνο το κοινοβουλευτικό φίλτρο ή αντίβαρο, αλλά και να υφίσταται και ένα αντίβαρο της πολιτικής εξουσίας, με μορφή συμμετοχής που θα μπορούσαμε να το αποκαλέσουμε κοινωνική εξουσία. Μιά τέταρτη εξουσία μέσα στη δημοκρατία. Μιά εξουσία που δεν θα μπορεί απλά να είναι ένα ρητορικό σημείο αναφοράς, αλλά θα πρέπει να διαρθρωθεί και να παρεμβαίνει σαν πραγματική εξουσία. Αυτή η εξουσία πρέπει αναμφίβολα να λειτουργεί τόσο σε επίπεδο νόμων και διαταγμάτων, όσο και σε επίπεδο κυβερνητικής δράσης.

Αυτή η κοινωνική εξουσία θα λειτουργεί με τους δημοκρατικούς θεσμούς, με τη συμμετοχή ατόμων ή ομάδων, που θα υποστούν τις επιπτώσεις αυτών των κοινωνικών μέτρων, με τρόπον ώστε αυτή η κοινωνική εξουσία να μπορεί να ασκεί veto, να περιορίζει ή να διορθώνει την άσκηση της πολιτικής εξουσίας.

Για να τεθούν όρια στις αυταρχικές τάσεις της πολιτικής εξουσίας, για να διαρθρωθεί αυτή η "Κοινωνική Εξουσία", μία βασική -όχι αποκλειστική- προϋπόθεση είναι η Ισχύς των συνδικάτων, αλλά και η πολιτική-συνδικαλιστική βούλησή τους, να παίξουν αυτό το ρόλο.

Κεντρικής προτεραιότητας και σημασίας ζήτημα που αναμφισβήτητα θα χρειαστεί διάστημα να ωριμάσει για να γίνει πράξη με τα χαρακτηριστικά που θα αναφέρω παρακάτω, είναι το Σχέδιο -ας το ονομάσουμε. "Οι στόχοι και οι προτεραιότητες του συνδικαλιστικού κινήματος για τον εκσυγχρονισμό και την παραγωγική ανασυγκρότηση."

Το βασικό και το κάρδιο δεν βρίσκεται στο να υπάρξει, να διαμορφωθεί το Σχέδιο. Οι διαδικασίες συγκρότησής του, η κινητοποίηση γύρω απ'αυτό, η ενεργοποίηση ευρύτερων συνδικαλιστικών δυναμειών και εργαζομένων για την συζήτηση, προσαρμογή, αναθεώρηση συνιστωσών του έχουν κεντρική σημασία.

Έχω πει ότι το συνδικάτο είναι σαν τον Κένταυρο. Τα πόδια στην κοινωνία, το κεφάλι στην πολιτική. Αυτά τα δύο πρέπει να συνεργάζονται αρμονικά. Άλλωστε και οι Κένταυροι αυτόν ακριβώς τον συνδυασμό καλλιεργούσαν και σ'αυτό εκπαιδεύαν τους νέους.

Αυτή η πρόταση, αυτό το Σχέδιο πρέπει να αναπτυχθεί μεσοπρόθεσμα. Είναι ανάγκη να υπάρξει ένα Προσχέδιο και να ανοιχτεί μία ευρύτερη συζήτηση και συνεργασία του συνόλου του συνδικαλιστικού κινήματος, καθώς και να εξασφαλίσει και τη συμμετοχή άλλων αντιπροσωπευτικών οργανώσεων.

Αυτή η ιδέα δεν μπορεί παρά να στηριχθεί σε μία διαδικασία ευρύτατης συμμετοχής. Και αυτό γιατί πρέπει να είμαστε πεισμένοι ότι η προώθηση αυτών των συνδικαλιστικών στόχων, η συνειδητοποίηση αυτής της αναγκαιότητας και του δικαίου χαρακτήρα της, και η επίτευξη του συνθηκών που χρειάζονται για να γίνουν αντικείμενο διαπραγματεύσεως, εξαρτώνται από τη συνειδητή και ενεργό υποστήριξη των εργαζομένων και άλλων τομέων της κοινωνίας. Και αναμφισβήτητα ένα τέτοιο Σχέδιο δεν μπορεί να εξαντλεί τις διεκδικήσεις και τα μέτρα που τα συνδικάτα θεωρούν απαραίτητα για την επίλυση όλων των προβλημάτων τους. Το Σχέδιο αυτό θα συγκεντρώνει τις προσπάθειες σε στόχους και διεκδικήσεις προτεραιοτήτων.

Η λειτουργία αυτή γύρω από το Σχέδιο θα είναι σύμφωνη με την συνδικαλιστική δράση. Συνδυασμός καταγγελίας και προτάσεων. Θα προωθεί και θα συνυφαίνει πλευρές της δράσης αυτής. Ο Συνδικαλισμός της αντιπαράθεσής, της διαβούλευσης, αλλά και των αγώνων, για την υποστήριξή τους θα πρέπει να "ανθίσει".

Ο κοινωνικός διάλογος σε όλα τα επίπεδα θα προχωράει με βάση αυτόν ακριβώς τον σχεδιασμό. Θα καθορίζονται ζητήματα προτεραιοτήτων σε όλα τα επίπεδα και σε διάφορους τομείς δράσης των συνδικάτων: στην επιχείρηση, στα θεσμικά όργανα, στην αυτοδιοίκηση, στην κυβέρνηση, την εργοδοσία.

Το Σχέδιο αυτό και η εξέλιξή του πρέπει από μια στιγμή και πέρα να μην αποτελέσει αποκλειστική ευθύνη της ΓΣΕΕ, αλλά, αντίθετα, του συνόλου των Εργατικών Κέντρων και Ομοσπονδιών, που πρέπει να παίξουν έναν σημαντικό και πρωτοπόρο ρόλο.

Δεν θα πρόκειται για μία ΠΡΟΤΑΣΗ που θα βαδίζει παράλληλα με την καθημερινή συνδικαλιστική δράση, αλλά θα συνυφαίνεται με αυτήν και θα τη διαμορφώνει και θα διαμορφώνεται.

Είχα διατυπώσει μία αρχική σκέψη στα πλαίσια της Ε.Ε. της ΓΣΕΕ στις αρχές του Σεπτεμβρίου του '90.

Πρέπει να δούμε αυτή την κίνηση σαν μία πρωτοβουλία μεγάλου εύρους και προοπτικής. Αυτή η υπόθεση δεν μπορεί να γίνει μία δουλειά ρουτίνας, αλλά το πολιτικό - πολιτιστικό γεγονός.

Τώρα, μετά και την υπογραφή της Σύμβασης για δύο χρόνια, την ίδια στιγμή που τρέχουν τα μεγάλα προβλήματα, παράλληλα με την αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων χρειάζεται η Απόφαση για μία τέτοια πρωτόγνωρη προσπάθεια στα συνδικαλιστικά χρονικά της χώρας.

Να συγκεντρώσουμε τη δραστηριότητα για την επεξεργασία αυτού του Σχεδίου που θα καλύπτει ολόκληρο το εύρος των προτάσεων που έχουμε κατά καιρούς διατυπώσει, αλλά ενταχμένες μέσα σ'ένα συνεκτικό σχήμα. Σε καμία περίπτωση αθροιστικά, αλλά λειτουργικά. Προσδιορίζοντας ακριβώς και τις προτεραιότητες. Μέσα σ'ένα χρονικό διάστημα να τεθεί σε συζήτηση σ'ολόκληρο το συνδικαλιστικό κίνημα.

Να επιδιώξουμε να κυριαρχήσει αυτή η συζήτηση στην κοινωνική ζωή του τόπου.

Να υπάρξει μία ημέρα, συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο ή Οκτώβριο, Ημέρα Εθνικής Συζήτησης της Πρότασης των συνδικάτων, όπου όλα τα πρωτοβάθμια σωματεία σε συνελεύσεις θα συζητήσουν το Σχέδιο αυτό. Να υπάρξει ο εμπλουτισμός του, να αναδειχτούν τα κυρίαρχα στοιχεία του. Να εξαγγείλουμε και την Ημέρα μίας Πανελλαδικής Απερχίας Στήριξης και Προώθησης της Πρότασής μας.

Η επιτυχία αυτής της Απερχίας θα αποτελέσει και το μέτρο της στήριξης του συνόλου των εργαζομένων της χώρας σε μία τέτοια υπόθεση. Θα αποτελέσει ένα διαφορετικού είδους δημοψήφισμα υπέρ της πρότασης αυτής των εργαζομένων, που ταυτόχρονα θα αποτελεί και την παρακαταθήκη, την αφετηρία και την αναφορά των παραπέρα κινητοποιήσεων. Θα αναδεικνύει προς την κυβέρνηση, που το εκλογικό σώμα της δίνει την εντολή για χάραξη στο κυβερνητικό επίπεδο μίας σε αδρές γραμμές πολιτικής, ότι ταυτόχρονα το συγκεκριμένο κοινωνικό σώμα σαν στοιχείο μίας κοινωνικής εξουσίας δίνει ταυτόχρονα και μιάν άλλη εντολή.

Οι διαπραγματεύσεις, σε όλα τα επίπεδα, θα ξεκινούν από εκεί, και στη στήριξη αυτή των εργαζομένων στους στόχους του σχεδίου θα αναφέρονται.

Με το Σχέδιο αυτό θα επιβεβαιώνεται η ξεκάθαρη θέληση του συνδικαλιστικού κινήματος για διάλογο αναφορικά με την αλλαγή ή τη διαμόρφωση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής που οι εργαζόμενοι απαιτούν, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη μίας πλουραλιστικής και συμμετοχικής δημοκρατίας, όπου ο ρόλος των κοινωνικών δυνάμεων θα αναδεικνύεται ισχυρός.